

Anders Mortensholm

Angrepsspill i vinnerlag

En case-kontrollstudie av Barcelonas og Manchester Uniteds angrepsspill i Champions League 2010/2011

Masteroppgave i Idrettsvitenskap

Seksjon for coaching og psykologi

Norges Idrettshøgskole, 2012

Sammendrag

Denne teoribaserte empiriske studien har testet tre hypoteser for å kunne si noe om spill-motspill i fotball. Hypotese 1 ble bekreftet og konstaterte at finalistene hadde flere gjennombrudd til farlig rom enn sine kampers motstanderlag. I tråd med tidligere forskning kan dette altså vise seg å være en universell effektivitetsvariabel i fotball. Gjennom å spille gjennombruddsavventende mot forsvar i god balanse kunne finalistene ha ballen mer enn motstanderlagene og derfor produsere flere gjennombrudd generelt og spesielt til farlig rom.

Hypotese 2 ble kastet ettersom det ikke kunne påvises noen forskjeller i balanseforhold ved brudd mot. En forklaring på dette kan være at alle lagene i Champions League prioriterte å angripe i balanse ettersom det kan redusere antall kontringsmål i mot. Selv om dette ikke var en forskjell som gjorde en forskjell blant lagene på øverste nivå kan det fortsatt være mye å hente for norske fotballag på å utvikle spillet bak ballen.

Hypotese 3 ble bekreftet og konstaterte at finalistene hadde flere gjennombrudd til farlig rom mot et forsvar i ubalanse sammenliknet med et forvar i balanse enn sine kampers motstanderlag. I forlengelsen av dette så vi at finalistene spilte mer gjennombruddsavventende enn motstanderlagene i møte med et forsvar i balanse og begynnende ubalanse, men at begge gruppene spilte gjennombruddshissig mot forsvar i ubalanse.

Denne studien har gitt ny støtte til Interacting Performances Theory (IPT) som ser ut til å være en god teori til å forklare fotballspillet spill-motspilldynamikk. IPT har også vært utgangspunkt for flere modeller og illustrasjoner i denne masteroppgaven som kan bidra i vår forståelse av utvalgte elementer ved fotballspillet.

Metodeutvikling burde være et satsningsområde for fotballforskningen slik at man kan øke kunnskapsbasen rundt fotballspillet med sikrere kunnskap. Videre må denne kunnskapen ut på praksisfeltet til de som skal utvikle norsk fotball – trenerne og spillerne.

Den «blå spillestilen» som brukes av de mest suksessfulle lagene i dag kjennetegnes ved et gjennombruddsavventende angrepsspill i møte med et forsvar i god balanse og gjennombruddshissighet i møte med et forsvar i ubalanse. For å utvikle spillere til den blå spillestilen må man presse tid- og romforhold i det daglige treningsarbeidet.

Innhold

Sammendrag	2
Innhold	3
Forord.....	5
Innledning	7
DEL 1	
1. Teori.....	12
2. Metode	13
2.1. Design	13
2.2. Datamateriale	13
2.3. Analyseenhet.....	14
2.4. Variabelsett	14
2.5. Gjennomføring.....	22
2.6. Utstyr.....	23
2.7. Statistisk analyse.....	23
2.7.1. Reliabilitetstesting.....	23
2.7.2. Hypotesetesting.....	23
DEL 2	
3. Resultat	25
3.1. Reliabilitetsresultater	25
3.2. Deskriptive resultater	26
3.3. Hypotesetestende resultater.....	31
4. Diskusjon	33
4.1. Diskusjon av funn	33
4.2. Diskusjon av begrensninger	38
4.2.1. Intern validitet.....	38
4.2.2. Ekstern validitet	39
4.3. Konsekvenser for metode- og teoriutvikling.....	41
4.4. Veien videre	42
DEL 3	
5. Introduksjon av del 3	45
6. Sammenlikning med tidligere studier	45
7. Nyere fotballteori.....	48

7.1.	Tre tilnærminger til angrepsspill.....	49
8.	Den blå spillestilen og pasningsspillet.....	52
8.1.	Pasningsspill som verktøy til å svekke forsvarets struktur og balanse	53
8.2.	Pasningsspill som legger til rette for effektivt gjenvinningsspill.....	55
8.3.	Pasningsspill som verktøy til å tappe motstanderlaget for energi.....	56
9.	Mot en ny forståelse av pasningsspill	57
10.	Utvikling av spillere inn imot den blå spillestilen	64
10.1.	Poenger å ta med fra denne masteroppgaven.....	64
10.2.	Sentrale momenter i spillerutviklingen	64
10.3.	Eksempler på øvelser som ivaretar de sentrale momentene.....	65
11.	Konklusjon.....	67
	Litteraturliste.....	69

Forord

Fotball er et utmerket virkemiddel til å utdanne mennesker. I et samfunn som avler mye uheldig adferd, har fotballtreneren muligheter til å spille en viktig rolle i manges liv. Fotballtreneren kan skape et læringsmiljø som forbereder spillerne på å ta gode valg i livet slik at samfunnsnyttene av trenerrollen kan være stor. Dette forutsetter derimot mengder med kunnskap om ledelse, pedagogikk, psykologi, sosiologi og ikke minst høy sosial kompetanse for å skape de gode relasjonene og kunne bli den klippen og den ledestjerna spillerne trenger. Oppe i alt dette skal man også lære seg å spille fotball, noe denne teksten vil se nærmere på.

“The trouble with the world is not that people know too little, but that they know so many things that ain't so”, sa en gang Mark Twain. Fotball er i økende grad et eget fag. Mange sannheter har allerede sett dagens lys, men i stor grad baserer fotball seg fortsatt på synsing. Denne masteroppgaven spiller inn et ønske om en mer faktabasert og analytisk tilnærming til spillestilsdebatten og trenerrollen generelt.

Selv er jeg ikke lenger ung nok til å vite alt her i verden, men jeg håper «Angrepsspill i vinnerlag» kan være med på å trigge et ønske om å øke kunnskapsnivået hos norske fotballtrenere om hva som egentlig rører seg inne i fotballspillet.

Nils Arne Eggen sa en gang at man er ikke god eller dårlig alene, men sammen med andre. Denne masteroppgaven har blitt til gjennom mitt engasjement i Norsk Toppfotballsenter og det er derfor på sin plass å takke de som har vært med på å gjøre denne masteroppgaven mulig. Jeg vil derfor takke vår teknisk ansvarlige Kenneth Wilsgård, som har stått for mye teknologisk dribling og har evnet å komme seg ut av trange situasjoner uten tegn til pasningsalternativer med ballen i behold. Takk også til Rolf Teigen som har perspektivert et tankegods som norsk fotball kan smi videre på i mange år fremover. Også en takk til Pål Arne Johansen som har vært med på å legge i potten, selv i en sesong hvor avansement fra Adeccoligaen var i sentrum. Rivjernet Espen Andersen har lagt ned mange timer og ofret mange sommerdager for dette prosjektet og det fortjener en takk. Min veileder Albin Tenga posisjonerte seg godt for støttepasninger og holdt hodet kaldt når balltapet var nært. Takk for tryggheten og at jeg fikk nyte av dine gjennombruddsferdigheter i statistikk og metode i de innledende fasene av dette prosjektet.

Takk også til Ready Fotball som våget å fulltidsansette en masterstudent og sette tankegodset hans om spillerutvikling og spillestil ut i praksis.

Til slutt vil jeg takke min forlovede for tålmodighet, tillit, omsorg, kveruleringer og diskusjoner om pedagogikk, spillestil, sosiologi, ledelse, differensiering, selvregulering og mye mer til langt ut i de senere nattetimer. Måtte nettene fortsette å være lange.

Med ønske om en reflektert og kreativ indre dialog hos leserne,

Anders Mortensholm

Oslo, mai 2012

Innledning

Siden jeg som ungdomsskoleelev tok NFFs B-kurs (UEFA C-lisens) og fordypet meg i bøker som Effektiv Fotball og besøkte Lerkendal i helgene, har jeg filosofert rundt spillestil i fotball. Gjennom å vokse opp i Trondheim på 1990-tallet med Rosenborgs internasjonale suksess og senere oppleve suksessrener Egil Olsen som lærer på Norges Idrettshøgskole ble jeg sosialisert inn i en fotballkulturell skole med soneforsvar og gjennombruddshissig angrepsspill på pensum. Men parallelt med dette gjorde jeg flere besøk til Nou Camp og la bak meg tusenvis av fotballlitteratursider som forfektet andre tilnærminger enn det jeg allerede hadde fått i min fotballkulturelle ryggsekk.

I 1988 startet Nils Arne Eggens eventyr med Rosenborg. Tretten strake seriegull og Champions League-seiere over Real Madrid, Club Brugge, Galatasaray, Borussia Dortmund, Feyenoord, Boavista, AC Milan og mange flere markerte en suksess norsk klubbefotball aldri hadde sett maken til verken før eller siden. Samtidig reiste Egil "Drillo" Olsen det norske landslaget til nye høyder og kvalifiserte seg til både VM i 1994 og 1998. Begge disse suksessene ble av trenerne selv forklart med en gjennombruddshissig angrepsfotball. Til tross for Rosenborgs og landslagets suksess var ikke denne gjennombruddshissige spillestilen et kjennetegn på de klubb- og landslagene som høstet trofeer. Drillo selv forklarte dette misforholdet med kvalitetsforskjeller i spillermateriell.

Gjennom min egen utvikling som trener har pendelen svingt i takt med debattinnlegg og vitenskapelige artikler - mellom gjennombruddshissighet og ballbesittelse. Dersom begge sidene hadde rett på hver sin måte, hvilken retning ville da min søken etter verdens beste angrepsspill ta?

I 2010 skrev jeg bacheloroppgaven "Defending in a Winning Team" (Mortensholm, 2010). Dette var en 30-siders tekst hvor jeg la frem en analyse av FC Barcelonas forsvarsspill i kvartfinalene, semifinalene og finalen i Champions League 2008/2009. På dette tidspunktet hadde Barcelona vunnet Champions League, La Liga, Copa del Rey, Supercopa de España, UEFA Super Cup og FIFA Club World Cup alt i løpet av én sesong, slik at oppgaven kunne sies å være en analyse av samtidens beste spill.

I 2011 vant nok en gang FC Barcelona La Liga og Champions League. Etter 5-0 seieren over Real Madrid i november 2010 hevdet fotballekspert for Canal+, Lars Tjørnås at Barcelona hadde tatt fotballen til et nytt nivå denne sesongen, noe også nominasjonene til gullballen indikerte. I en kåring gjort av 50.000 fotballspillere, trenere og journalister ble Lionel Messi

kåret til verdens beste spiller i 2010 i konkurranse mot Barcelonas Xavi og Iniesta. På årets lag i verden kom ikke mindre enn seks av de elleve utkårede fra FC Barcelona dette året. I tilsvarende kåring året etterpå vant Messi gullballen for tredje år på rad – foran Xavi og Real Madrids Cristiano Ronaldo. På årets lag i verden var fem av elleve spillere fra FC Barcelona i 2011.

Katalanerne er viden kjent for sine høye ballbesittelsestall og sin gjennombruddsavventende måte å angripe på. I Champions League 2010/2011 hadde Barcelona for eksempel 64 % og 62 % ballbesittelse i kvartfinalene mot Shaktar Donetsk og henholdsvis 72 % og 64 % ballbesittelse i sine to semifinaler mot Real Madrid i følge kamprapportene på UEFA.com.

Manchester United møtte i 2011 for andre gang på tre år Barcelona i finalen av Champions League. United vant Premier League både i 2007, 2008, 2009 og igjen i 2011. Klubben vant så sent som i 2008 Champions League og var i 2011 i sin tredje Champions Leaguefinale på sine fire siste forsøk.

Britene står tilsynelatende for en annen type angrepsfotball enn katalanerne. I sine semifinaler mot Schalke hadde United 65 % og 55 % ballbesittelse, mens de mot Chelsea i kvartfinalene hadde 46 % og 52 % ballbesittelse i følge kamprapportene på UEFA.com. Rent spillestilsmessig har flere, bl.a. Morten Gamst Pedersen karakterisert Manchester United som direkte og raske på overganger (Åsali, 2010). I 2011 var Manchester United representert med to spillere på årets lag i verden.

På bakgrunn av deres internasjonale dominans de senere årene, samt sine tilsynelatende ulike måter å bygge opp angrepsspill på utgjør derfor FC Barcelona og Manchester United en interessant case å se nærmere på. Og for å kunne si noe om disse lagenes angrepsspill har jeg valgt å gjennomføre kampanalyser av seks Barcelonakamper og seks Manchester Unitedkamper i Champions League 2010/2011, fra åttendedelsfinalene og gjennom semifinalene.

De fleste kampanalysestudier som er gjort i fotball har tradisjonelt målt frekvensen av kampbegivenheter og i mindre grad tatt hensyn til det samtidige motspillet (Tenga, 2010). Spill-motspill står sentralt i beskrivelsen av fotballspillets indre dynamikk, slik det også gjør i andre invasjonsspill som håndball, hockey, basketball etc. (Elias & Dunning, 1966; Grehaigne et al., 1997). Men kun noen få studier på kampanalyse ivaretar spill-motspill dynamikken i fotball, direkte eller indirekte (f. eks Harris & Reilly, 1988; Seabra & Dantas,

2006; Olsen & Larsen, 1997), noe min bacheloroppgave fra 2010 ikke gjorde. I sin studie viste Harris & Reilly (1988) at angrep som endte med avslutning på mål var preget av større numerisk og posisjonell ubalanse hos forsvarslaget enn angrep som ikke endte med avslutning på mål. Liknende resultater fikk også Seabra & Dantas (2006) som rapporterte et høyere antall vellykkede skudd fra soner med lav konsentrering av forsvarsspillere enn fra soner med høy konsentrering av forsvarsspillere. Også Olsen & Larsen (1997) pekte på at kontringsangrep produserte flere målsjanser og mål mot et ubalansert forsvar enn mot et forsvar i balanse.

Vi ser dermed at det er gjort noe forskning på kampanalyse i fotball som evner å ta hensyn til motstanderlagets motspill. Disse studiene er viktige bidrag inn mot fotballforskningen, men ingen forskning kommer uten begrensninger. Foruten at det er relativt få slike studier (Tenga, 2010) har også de fleste av disse studiene et lite datamateriale og dårlig design, noe som gjør det problematisk å påvise signifikante resultater (ibid). Det er derfor et behov for flere empiribaserte studier som tar for seg spill-motspilldynamikken i fotball.

Denne masteroppgaven er et forsøk på å gjennomføre en teoribasert empirisk kampanalysestudie av spill-motspill i fotball. Ved å analysere samtlige av Barcelonas og Manchester Uniteds angrepshandlinger med ball og det samtidige motspillet gjennom seks kamper for hvert av disse to lagene i Champions League 2010/2011 ønsker jeg å si noe om hvordan de opptrer i sitt angrepsspill i møte med ulik kvalitet og type motspill. Min overordnede problemstilling vil derfor være:

Hva er det som skiller FC Barcelonas og Manchester Uniteds kampspill fra deres kampers motstanderlags kampspill i sluttrundene av Champions League 2010/2011?

Hypotesene jeg skal teste i forhold til denne problemstillingen er:

H₀1: Det var ingen forskjell i gjennomsnittlig antall gjennombruddshandlinger med ball mot bakrom, rom i bakre ledd og mot mål per kamp mellom FC Barcelona og Manchester United og sine kampers motstanderlag i Champions League 2010/2011.

H₀2: Det var ingen forskjell i gjennomsnittlig antall forsvarssituasjoner med høyere grad av balanse ved brudd mot per kamp mellom FC Barcelona og Manchester United og sine kampers motstanderlag i Champions League 2010/2011.

H₀₃: Det var ingen forskjell i gjennomsnittlig antall gjennombruddshandlinger med ball mot bakrom, rom i bakre ledd og mot mål per kamp mellom FC Barcelona og Manchester United og sine kampers motstanderlag i Champions League 2010/2011 når motstanderlagets forsvar var i ubalanse sammenlignet med når motstanderlagets forsvar var i balanse.

H_{A1}: FC Barcelona og Manchester United hadde et større gjennomsnittlig antall gjennombruddshandlinger med ball mot bakrom, rom i bakre ledd og mot mål per kamp enn sine kampers motstanderlag i Champions League 2010/2011.

H_{A2}: FC Barcelona og Manchester United hadde et større gjennomsnittlig antall forsvarssituasjoner med høyere grad av balanse ved brudd mot per kamp enn sine kampers motstanderlag i Champions League 2010/2011.

H_{A3}: FC Barcelona og Manchester United hadde et større gjennomsnittlig antall gjennombruddshandlinger med ball mot bakrom, rom i bakre ledd og mot mål per kamp enn sine kampers motstanderlag i Champions League 2010/2011 da motstanderlagets forsvar var i ubalanse sammenlignet med når motstanderlagets forsvar var i balanse.

Denne masteroppgaven er delt inn i tre deler. Den første delen tar for seg det teoretiske og metodiske rammeverket for den studien som har blitt gjort. Den andre delen tar for seg resultatene og den tilhørende diskusjonen rundt hypotesetestingen. I tillegg har jeg inkludert en tredje del hvor jeg har gått dypere inn i fotballspillet og sett på hvilke implikasjoner denne studien medfører for vår forståelse av angrepsspill generelt og pasningsspill spesielt – og i forlengelsen av dette belyse noen tilnærminger til spillerutvikling som jeg mener kan være fornuftig.

Del 1

Teoretisk og metodisk rammeverk

1. Teori

I fotball er det mange faktorer som påvirker prestasjonen. Måten laget forbereder seg på, baneforholdene og viktigheten av kampen er noen eksempler på faktorer som vil spille inn. En slik prestasjon i en fotballkamp utspiller seg i en direkte interaksjon mellom to fotballag. Det ene lagets prestasjon påvirker hvordan prestasjonen til det andre laget utvikler seg. Spillestilen til det ene laget kan for eksempel åpne for smarte motspillsløsninger hos det andre laget. Slik kan et lags prestasjon bli påvirket både av motstanderlagets *spillestil* så vel som *kvalitet*. Videre dikterer lagenes respektive styrker og svakheter hvilke spillsituasjoner som oppstår, hvilke man ønsker å unngå og hvilke man ønsker å oppsøke. Med dette som bakteppe vil derfor denne tekstens teoretiske rammeverk være Interacting Performances Theory (IPT).

Interacting Performances Theory (O'Donoghue, 2009) beskriver hvordan idrettsprestasjoner blir påvirket av motstanderlagets kvalitet og spillestil. Teorien tar utgangspunkt i fire punkter som alle støtter seg til vitenskapelige bevis (ibid):

- Et lags prestasjon blir påvirket av det spesifikke motstanderlaget
- Prestasjonens resultat blir påvirket av motstanderlagets kvalitet og spillestil
- Prestasjonens prosess blir påvirket av motstanderlagets kvalitet og spillestil
- Ulike lag blir påvirket av samme slags motspill på ulik måte

Prestasjonens resultat refererer i denne sammenhengen til hvor suksessfullt et fotballags spill er. Tilsvarende referer *prestasjonens prosess* til måten laget spiller på heller enn hvor suksessfullt spillet deres er. *Lagets kvalitet* viser derimot til ranking, tabellplassering og lignende, og vedrører *hvor bra* laget presterer heller enn måten de presterer på. Og *spillestil* viser til måten laget presterer på, men ikke hvor suksessfulle de er.

Med andre ord er motspillet man møter det som bestemmer hvilke av sine styrker man forsøker å fremheve og hvilke av sine svakheter man forsøker å dekke til.

I forhold til de nevnte hypotesene vil jeg se nærmere på punkt tre i IPT: prestasjonens prosess blir påvirket av motstanderlagets spillestil. En annen måte å formulere denne setningen på er at *måten et lag spiller på blir påvirket av måten motstanderlaget spiller på*. Jeg ønsker med hypotese 1 og 2 å undersøke gjennombruddsforhold og balanseforhold uten å ta hensyn til motstanderlagenes motspill. Koblingen mellom IPT og studiens problemstillinger trer frem gjennom hypotese 3 hvor effekten av spill-motspill dynamikken er testet.

2. Metode

2.1. Design

Denne undersøkelsen er utformet som en case-kontrollstudie. Ved å se nærmere på casen FC Barcelona og Manchester United gjennom seks kamper for hvert lag og sammenlikne deres kampspill med kontrollgruppen – motstanderlagene, kan man få grunnlag til å si noe om hva som skiller FC Barcelonas og Manchester Uniteds kampspill fra deres motstanderlag.

Denne studien er ellers basert på observasjonell forskning ved hjelp av videomaterialet (O'Donoghue, 2010).

2.2. Datamateriale

I denne analysen tok jeg for meg Champions League 2010/2011. Dette er en årlig turnering for klubblag i Europa. For å kvalifisere seg til denne turneringen må man, avhengig av seeding, gjøre det godt i hjemlig liga og komme gjennom en eller flere kvalifiseringsrunder. Samtlige 29 kamper fra åttendedelsfinalene til og med finalen ble analysert, men bare 12 kamper som involverte Barcelona og Manchester United inngår i denne masteroppgavens datamateriale:

Åttendedelsfinaler (4 kamper, 1 hjemme og 1 borte for hvert lag):

Arsenal – Barcelona

Marseille – Manchester United

Barcelona – Arsenal

Manchester United – Marseille

Kvartfinaler (4 kamper, 1 hjemme og 1 borte for hvert lag):

Chelsea – Manchester United

Barcelona – Shaktar Donetsk

Shaktar Donetsk – Barcelona

Manchester United – Chelsea

Semifinaler (4 kamper, 1 hjemme og 1 borte for hvert lag):

Schalke – Manchester United

Real Madrid – Barcelona

Barcelona – Real Madrid

Manchester United – Schalke

De 8 lagene som inngikk i analysen er fra henholdsvis England (Arsenal, Manchester United og Chelsea), Spania (Barcelona og Real Madrid), Frankrike (Marseille), Tyskland (Schalke 04) og Ukraina (Shaktar Donetsk).

2.3. Analyseenhet

Angrepshandling med ball ble brukt som analyseenhet. Dette kan defineres som hver ballinvolvering hvor en spiller på det angripende lag dribler, fører, sentrer eller avslutter, vurdert kvalitativt ut fra spillerens tilsynelatende intensjon i den spesifikke spillsituasjon.

2.4. Variabelsett

A) Angrepshandling med ball deles inn i følgende variabler:

ikke gjennombrudd vellykket

Ikke gjennombrudd mislykket

Gjennombrudd på fot mislykket

Gjennombrudd på fot vellykket

Rom mislykket

Rom vellykket

Føring:

- Ikke gjennombrudd vellykket

- Ikke gjennombrudd mislykket

- Ikke gjennombrudd med gjenvinning

- Gjennombrudd vellykket

- Gjennombrudd mislykket

- Gjennombrudd med gjenvinning

Gjennombrudd med gjenvinning

Ikke gjennombrudd med gjenvinning

Til hodeduell med gjenvinning

Til hodeduell vellykket

Til hodeduell mislykket

Avslutning utenfor
Avslutning på
Avslutning med gjenvinning
Avslutning blokkert
Innlegg vellykket
Innlegg mislykket
Innlegg blokkert
Innlegg med gjenvinning

Ikke gjennombruddspasning vellykket

kategorien registreres når en spiller på det angripende laget slår en pasning som ikke fører til gjennombrudd forbi en eller flere motspillere i banens lengderetning og pasningen blir kontrollert mottatt av en medspiller.

Ikke gjennombruddspasning mislykket

kategorien registreres når en spiller på det angripende laget slår en pasning som ikke fører til gjennombrudd forbi en eller flere motspillere i banens lengderetning og pasningen blir brutt eller går ut av banen og derfor ikke mottas av en medspiller.

Ikke gjennombrudd med gjenvinning

kategorien registreres når en spiller på det angripende laget slår en pasning som ikke fører til gjennombrudd forbi en eller flere motspillere i banens lengderetning, men hvor pasningen blir brutt og motstanderlaget vinner ballbesittelse før den blir gjenvunnet igjen i neste sekund.

Gjennombrudd på fot vellykket

Kategorien registreres når en spiller på det angripende laget slår en pasning i banens lengderetning forbi en eller flere motspillere som treffer en medspiller i beina.

Gjennombrudd på fot mislykket

Kategorien registreres når en spiller på det angripende laget slår en pasning i banens lengderetning forbi en eller flere motspillere som har som intensjon å treffe en medspiller i beina, men blir brutt og derfor ikke mottas av en medspiller.

Gjennombrudd i rom vellykket

Kategorien registreres når en spiller på det angripende laget slår en pasning i banens lengderetning forbi en eller flere motspillere og pasningen slås foran medspiller som mottar ballen i fart.

Gjennombrudd i rom mislykket

Kategorien registreres når en spiller på det angripende laget slår en pasning i banens lengderetning forbi en eller flere motspillere og pasningen slås foran medspiller som ville ha mottatt ballen i fart, men pasningen blir brutt og kommer derfor ikke frem til medspiller.

Gjennombrudd med gjenvinning

Kategorien registreres når en spiller på det angripende lag slår en pasning i banens lengderetning forbi en eller flere motspillere, men hvor pasningen blir brutt og motstanderlaget vinner ballbesittelse før den blir gjenvunnet igjen i neste sekund.

Til hodeduell med gjenvinning

Kategorien registreres når en spiller på det angripende lag mottar en pasning som blir slått i lufta på en slik måte at han må duellere med en motspiller om å treffe ballen med hodet, men hvor ballen vinnes av motstanderlaget før den blir gjenvunnet i neste sekund.

Til hodeduell vellykket

Kategorien registreres når en spiller på det angripende lag mottar en pasning som blir slått i lufta på en slik måte at han må duellere med en motspiller om å treffe ballen med hodet.

Til hodeduell mislykket

Kategorien registreres når en spiller på det angripende lag mottar en pasning som blir slått i lufta på en slik måte at han må duellere med en motspiller om å treffe ballen med hodet, men hvor ballen ikke treffer medspiller på en hensiktsmessig måte og ballen vinnes av motstanderlaget.

Føring – ikke gjennombrudd vellykket

kategorien registreres når en spiller på det angripende lag fører eller dribler ballen uten å passere motspillere i banens lengderetning. I situasjoner hvor en ballinvolvering kan bestå av flere angrepshandlinger registreres ny angrepshandling når ballfører får en intensjonell fordel av sin angrepshandling med ball.

Føring – ikke gjennombrudd mislykket

kategorien registreres når en spiller på det angripende lag fører eller dribler ballen uten å passere motspillere i banens lengderetning, men istedenfor fortsatt ballbesittelse blir utfallet av driblingen at motstanderlaget overtar ballbesittelse, enten ved dødball eller ballerobring i spill. I situasjoner hvor en ballinvolvering kan bestå av flere angrepshandlinger registreres ny angrepshandling når ballfører får en intensjonell fordel av sin angrepshandling med ball.

Føring – ikke gjennombrudd med gjenvinning

kategorien registreres når en spiller på det angripende lag fører eller dribler ballen uten å passere motspillere i banens lengderetning, men mister ballbesittelse til motstanderlaget for så å gjenvinne ballbesittelse i neste sekund. I situasjoner hvor en ballinvolvering kan bestå av flere angrepshandlinger registreres ny angrepshandling når ballfører får en intensjonell fordel av sin angrepshandling med ball.

Føring – gjennombrudd vellykket

Kategorien registreres når en spiller på det angripende lag fører eller dribler ballen forbi en eller flere motspillere i banens lengderetning.

Føring – gjennombrudd mislykket

Kategorien registreres når en spiller på det angripende lag fører eller dribler ballen forbi en eller flere motspillere i banens lengderetning, men hvor motstanderlaget vinner ballbesittelse som en konsekvens av driblingsforsøket.

Føring – gjennombrudd med gjenvinning

kategorien registreres når en spiller på det angripende lag fører eller dribler ballen forbi en eller flere motspillere i banens lengderetning, men mister ballbesittelse til motstanderlaget for så å gjenvinne ballbesittelse i neste sekund. I situasjoner hvor en

ballinvolvering kan bestå av flere angrepshandlinger registreres ny angrepshandling når ballfører får en intensjonell fordel av sin angrepshandling med ball.

Avslutning utenfor mål

Kategorien registreres når en spiller på det angripende lag avslutter et angrep med hode, kropp eller fot i et forsøk på å score mål, men hvor ballen går utenfor motstanderlagets mål.

Avslutning på mål

Kategorien registreres når en spiller på det angripende lag avslutter et angrep med hode, kropp eller fot på motstanderlagets mål.

Avslutning blokkert

Kategorien registreres når det angripende lag avslutter i retning av motstanderlagets mål med hode, kropp eller fot og en spiller hos det forsvarende laget frivillig eller ufrivillig kommer i veien for avslutningen.

Avslutning med gjenvinning

Kategorien registreres når det angripende lag avslutter i retning av motstanderlagets mål med hode, kropp eller fot, men hvor avslutningen blir blokkert og ballen er enten fri eller i motstanderlagets ballbesittelse, før den blir gjenvunnet i neste sekund.

Innlegg vellykket

Kategorien registreres når en spiller på det angripende lag slår en pasning fra sidekorridorene på siste tredjedel av banen i motstanderlagets mål og pasningen blir mottatt av medspiller. I tillegg regnes innlegg slått fra visse soner innenfor straffesparkfeltet, gjort ut ifra en fotballfaglig vurdering av spillesituasjonens karakteristika og spillerens handlinger.

Innlegg mislykket

Kategorien registreres når en spiller på det angripende lag slår en pasning fra sidekorridorene på siste tredjedel av banen i retning motstanderlagets mål og motstanderlaget vinner ballbesittelse som en konsekvens av innleggsforsøket. I tillegg

regnes innlegg slått fra visse soner innenfor straffesparkfeltet, gjort ut ifra en fotballfaglig vurdering av spillsituasjonens karakteristika og spillerens handlinger.

Innlegg blokkert

Kategorien registreres når en spiller på det angripende lag slår en pasning fra sidekorridorene på siste tredjedel av banen i retning motstanders mål hvor en spiller hos det forsvarende laget frivillig eller ufrivillig kommer i veien for innlegget. I tillegg regnes innlegg slått fra visse soner innenfor straffesparkfeltet, gjort ut ifra en fotballfaglig vurdering av spillsituasjonens karakteristika og spillerens handlinger.

Innlegg med gjenvinning

Kategorien registreres når en spiller på det angripende lag slår en pasning fra sidekorridorene på siste tredjedel av banen i retning motstanders mål, men motstanderlaget vinner ballen før den blir gjenvunnet i neste sekund. I tillegg regnes innlegg slått fra visse soner innenfor straffesparkfeltet, gjort ut ifra en fotballfaglig vurdering av spillsituasjonens karakteristika og spillerens handlinger.

B) Romutnyttelse deles inn i følgende variabler:

Framrom

Rom i midtbaneledd

Mellomrom

Rom i bakre ledd

Bakrom

Mot mål

Framrom

kategorien registreres når en angrepshandling med ball blir gjort mot rommet foran det forsvarende lags midtre ledd. I formasjoner som opererer med tre eller flere presseledd vil det gjøres en fotballfaglig avgrensning av hva som i den enkelte situasjon kan oppfattes som et presseledd og sådan avgjør om handlingen skjer på fremsiden av forsvarslagets første presseledd, i framrom.

Rom i midtbaneledd

kategorien registreres når en angrepshandling med ball blir gjort mot rommet i det midtre leddet til det forsvarende lag, enten på utsiden av ytterste midtbanespiller eller i rommet mellom spillere i forsvarende lags midtre ledd.

Mellomrom

kategorien registreres når en angrepshandling med ball blir gjort mot rommet mellom det forsvarende lags midtre ledd og bakre ledd.

Rom i bakre ledd

kategorien registreres når en angrepshandling med ball blir gjort mot rommet på høyde med bakre ledd, enten på utsiden av sideback, rommet mellom sideback og midtback eller rommet mellom midtbackene.

Bakrom

kategorien registreres når en angrepshandling med ball blir gjort mot rommet bak det forsvarende lags utespiller som befinner seg nærmest eget mål. I situasjoner hvor keeper ikke er på forsvarende side av ballen, defineres bakrom som rommet bak det forsvarende lags to spillere nærmest eget mål.

Mot mål

kategorien registreres når en angrepshandling med ball blir gjort direkte mot mål på en slik måte at det ikke kan defineres som verken bakrom, rom i bakre ledd eller noen av de andre punktene nevnte variablene. Eksempelvis vil angrepshandlingen skudd som oftest være mot mål.

- C) Defensiv balanseforhold refererer til press på ballfører, sikring og avhengig av utgangspunkt for forsvarsorganisering, dekking av rom i banens lengde og bredde og/eller markering av motspillere i øyeblikket motstanderlaget erobrer ballen (ved lagets brudd mot) og for hver angrepshandling med ball (i motstanderlaget) mens den fortsatt er i spill. Den kvalitative vurderingen av balanse vedrører hvorvidt laget er både posisjonsmessig gunstig plassert og om de har like mange, færre eller flere

spillere enn motstanderlaget mellom ballen og eget mål sett i forhold til banens lengderetning. Balanseforhold deles inn i følgende variabler:

Brudd mot – god balanse

Brudd mot – ubalanse

God balanse

Begynnende ubalanse

Ubalanse

Brudd mot - god balanse

kategorien registreres når det angripende lag mister ballen i spill når de ut ifra en situasjonsspesifikk fotballfaglig vurdering er i god numerisk og posisjonell balanse når ballen går tapt.

Brudd mot - ubalanse

kategorien registreres når det angripende lag mister ballen i spill og ut ifra en situasjonsspesifikk fotballfaglig vurdering har enten dårlig numerisk- eller posisjonell balanse eller både dårlig numerisk- og posisjonell balanse når ballen går tapt.

God balanse:

kategorien registreres når første-, andre- og tredjeforsvarers oppgaver er tilstrekkelig ivaretatt. Det må være press på ballfører, sikring og avhengig av utgangspunkt for forsvarsorganisering, dekking av rom i lengde og bredde og/eller markering av motspillere. Dette forutsetter at laget er både posisjonsmessig gunstig plassert og har like mange eller flere spillere enn motstanderlaget mellom ballen og eget lags mål sett i forhold til banens lengderetning. Kategorien registreres også ved situasjoner hvor det forsvarende laget utøver et lavt press og derfor ikke har press på ballfører høyt oppe i banen.

Begynnende ubalanse

kategorien registreres i situasjoner hvor det forsvarende laget har beveget seg på kontinuumet fra god balanse til ubalanse, men hvor det i situasjonen ikke er direkte god balanse eller ubalanse. Her er det forsvarende lag ikke lenger både posisjonsmessig gunstig plassert og har like mange eller flere spillere enn

motstanderlaget mellom ballen og eget lags mål sett i forhold til banens lengderetning.

Ubalanse

kategoriene registreres når det forsvarende lag åpenbart er *enten* plassert posisjonsmessig ugunstig og en eller flere av første-, andre- og tredjeforsvarer oppgaver ikke er tilstrekkelig ivaretatt eller når det forsvarende lag har færre spillere enn motstanderlaget mellom ballen og eget lags mål sett i forhold til banens lengderetning *eller* når laget *både* er plassert posisjonsmessig ugunstig og en eller flere av første-, andre- og tredjeforsvarer oppgaver ikke er tilstrekkelig ivaretatt *samtidig med* at det forsvarende lag har færre spillere enn motstanderlaget mellom ballen og eget lags mål sett i forhold til banens lengderetning. Målvakten inkluderes ikke ved telling av antall forsvarsspillere.

2.5. Gjennomføring

Før analysearbeidet kom i gang operasjonaliserte jeg de ord og uttrykk som inngikk i analysen. Til dette prosjektet ble et team satt sammen bestående av Rolf Teigen, Espen Andersen, Kenneth Wilsgård, Pål Arne Johansen og meg selv i regi Norsk Toppfotballsenters. Hvor Teigen var faglig ansvarlig og Wilsgård teknisk ansvarlig ble selve kampanalysene gjort av Johansen, Andersen og undertegnede. I tillegg hadde vi med oss Albin Tenga fra NIH for å kvalitetssikre vitenskapeligheten i alle prosesser.

Alle i dette forskningsteamet hadde erfaring som fotballspillere, fotballtrenere og fotballforskning på ulike nivå. Samtlige som var involvert i kampanalyse på dette prosjektet hadde også erfaring fra et liknende prosjekt sommeren 2010 i forbindelse med VM i Sør-Afrika, noe som kan sies å være pilotprosjektet til dette Champions League prosjektet. Andersen og undertegnede gjennomførte i forkant av prosjektet en reliabilitetstest i regi Tenga for å teste inter-observatør reliabilitet. Med sin rutine fra pilotprosjektet i forbindelse med VM 2010 gjorde Andersen og Johansen kampanalyse av angreps handlinger med ball, balanseforhold i motstanderlag og angrepsresultat. Deretter gikk undertegnede gjennom deres analyser og registrerte tilhørende romforhold til de allerede registrerte angreps handlingene.

2.6. Utstyr

Til å gjennomføre denne analysen ble videoanalyseverktøyet Interplay Sports Soccer tatt i bruk. Dette programmet var installert på fire datamaskiner på ballabben på NIH som var forskningsteamets arbeidssted.

Analysen fra Interplay ble videre overført til Access hvor tallene ble sortert. Deretter ble disse tallene overført til PASW Statistics 18. For å generere variabler som benyttes på de tre hypotesene ble analysedataene videre omgjort fra kategoriske variabler til kontinuerlige variabler per kamp ved hjelp av databehandlingsverktøyet Pivot og Microsoft Excel 2010. Til slutt ble disse kontinuerlige variablene overført inn i PASW Statistics 18 igjen hvor den endelige statistiske analysen for hypotesetesting ble gjennomført.

2.7. Statistisk analyse

2.7.1. Reliabilitetstesting

Kappa korrelasjonskoeffisient (κ) beregnes for inter-observatør reliabilitet ved reliabilitetstesting. To erfarne kampanalytikere analyserte, uavhengig av hverandre, en kamp (Tottenham – AC Milan) etter retningslinjene og i henhold til operasjonalisering for ulike kategoriske variabler. Kappa analyse ble gjennomført for å sammenligne de to analyseresultatene mot hverandre. κ verdier tilsvarende 0.81-1.0 er vanligvis tolket som *very good*, 0.61-0.80 som *good*, 0.41-0.60 som *moderate*, 0.21-0.40 som *fair*, og mindre enn 0.20 som *poor* (Altman, 1991).

2.7.2. Hypotesetesting

Nullhypotesene, eksempelvis at det er ingen forskjell i gjennomsnittlig antall gjennombruddshandlinger per kamp mellom Barcelona og Manchester United og sine kampers motstanderlag i Champions League 2010/2011, ble testet av Mann-Whitney U test. En rekke Mann-Whitney U tester var benyttet for å sammenligne undersøkte variabler fra de to uavhengige utvalg. Signifikansnivå oppgis i eksakte verdier og $p < 0,05$ settes som grense for statistisk signifikant i alle tester.

Del 2

Resultater og diskusjon av hypotesetesting

3. Resultat

I resultatdelen skal vi først se på resultatene av reliabilitetstesten før vi ser på de deskriptive dataene. Til slutt skal vi se på resultatene inn mot de tre hypotesene som er presentert i denne masteroppgaven.

3.1. Reliabilitetsresultater

Variabler og kategorier	κ for inter (n)
Angrepshandling med ball Ikke GB handling GB handling	0,58 (295)
Motstanders balanse Balanse Begynnende ubalanse Ubalanse	0,31 (340)
Romutnyttelse Trygge rom (Fram-, mellom- og rom i MB ledd) Farlige rom (Bakrom, rom i B ledd og mot mål)	0,60 (340)
Brudd mot Brudd mot - balanse Brudd mot - ubalanse	0,48 (88)

Tabell 1. Kappa korrelasjonskoeffisient (κ) inter-observatørverdier ($N=340$)

Ved å beregne kappa korrelasjonskoeffisient ser man likheter mellom de to analytikernes analyser av reliabilitetstestkampen mellom Tottenham og Milan.

Analysene til de to analytikerne fikk en κ -verdi på 0,58 for variabelen Angrepshandling med ball, noe som regnes som *moderate* korrelasjon. For variabelen Motstanders balanse var κ -verdien 0,31 som regnes som *fair* korrelasjon. Romutnyttelsesvariabelen fikk κ -verdien 0,60 som regnes som *good*, mens variabelen som heter Brudd mot fikk en κ -verdi på 0,48 som regnes som *moderate* korrelasjon.

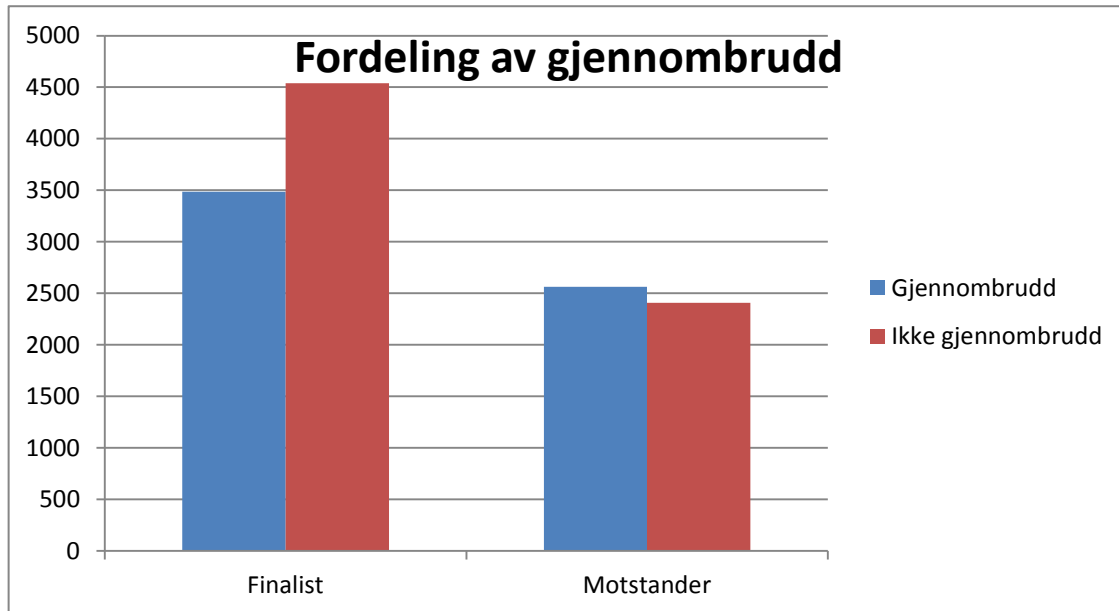
3.2. Deskriptive resultater

Variabler og kategorier	N (%)	Finalister	Motstanderlag
Angrepshandling med ball			
Ikke gjennombruddshandling	6949 (53,5)	4540	2409
Gjennombruddshandling	6051 (46,5)	3487	2564
Motstanders balanse			
Balanse	5118 (37,2)	3053	2065
Begynnende ubalanse	7629 (55,5)	4712	2917
Ubalanse	1007 (7,3)	641	366
Romutnyttelse			
Trygge rom (Fram-, mellom- og rom i midtbaneledd)	10888 (79,3)	6853	4035
Farlige rom (Bakrom, rom i bakre ledd og mot mål)	2850 (20,7)	1551	1299
Brudd mot			
Brudd mot - balanse	1178 (76,4)	584	594
Brudd mot - ubalanse	363 (23,6)	167	196

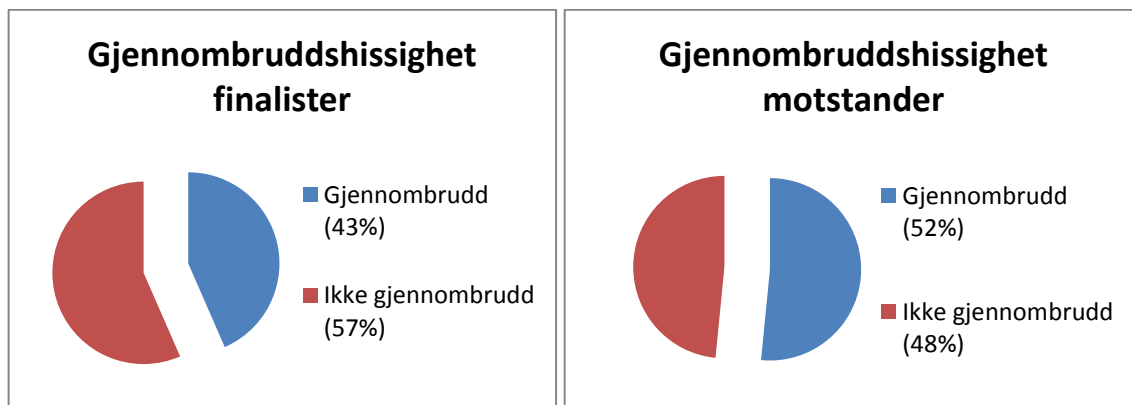
Tabell 2. Finalistenes og deres kampers motstanderlags gjennomsnittlig antall gjennombruddshandlinger med ball per kamp, angrep mot ulike balanseforhold, romutnyttelse og brudd mot ($n=8406$).

Tabell 2 viser at finalistene hadde flere angrepshandlinger med ball som ikke var gjennombrudd (4540) enn sine motstanderlag (2409). Finalistene (3487) hadde også flere gjennombruddshandlinger med ball enn sine motstanderlag (2564). Altså hadde finalelagene flere angrepshandlinger med ball (8027) enn sine kampers motstanderlag (4973). Til sammen ble det analysert over 13000 angrepshandlinger med ball. Hvis man deler dette på finalistene

og deres kampers motstanderlag kommer finalistene ut med en gjennomsnittlig ballbesittelse på 62 % og deres kampers motstanderlag med en ballbesittelsesprosent på 38 %. Videre ga dette finalistene en gjennombruddshissighet på 43 % og motstanderlagene en gjennombruddshissighet på 52 %.

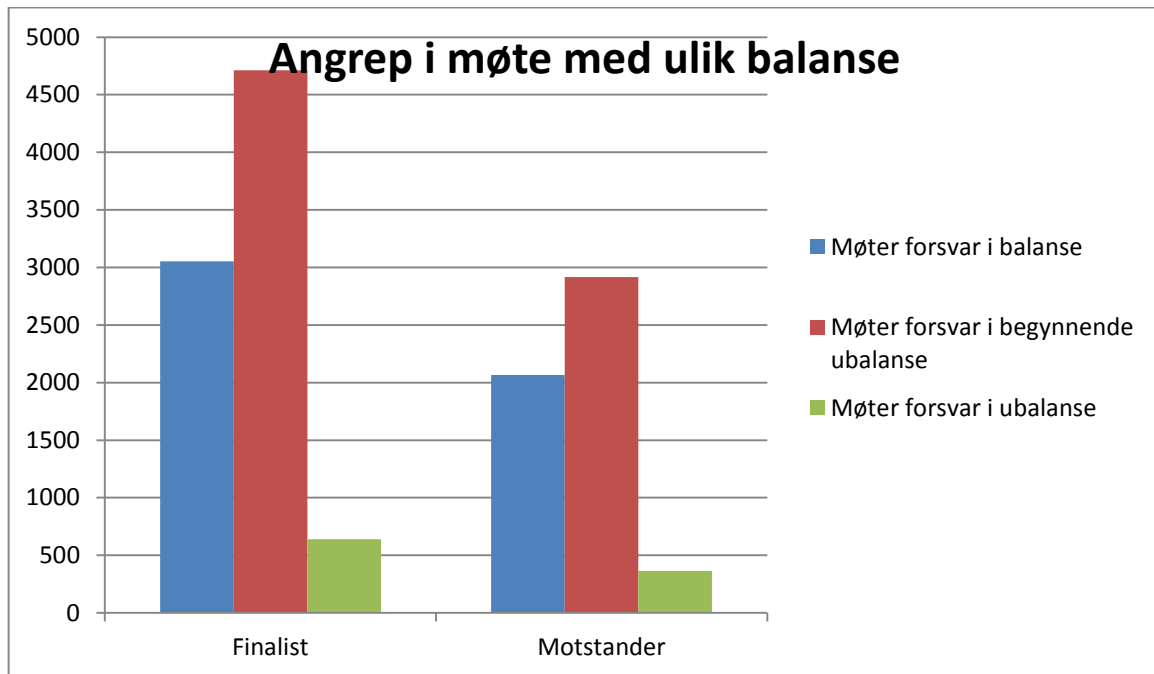
Figur 1. Fordeling av gjennomsnittlig antall gjennombruddshandlinger per kamp og angrepshandlinger uten gjennombrudd fordelt på finalister og motstanderlag.

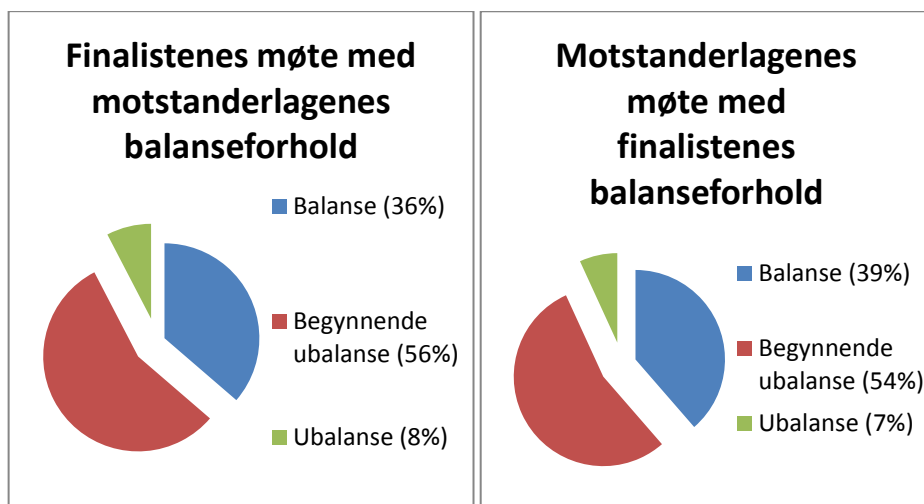
Figur 2. Gjennombruddshissighet for finalister og deres kampers motstanderlag.

Finalelagene hadde flere situasjoner hvor de møtte et forsvar i balanse (3053) enn sine motstanderlag (2065). Finalelagene hadde også flere situasjoner hvor de møtte et forsvar i begynnelsen ubalanse (4712) enn sine motstanderlag (2917) og det samme gjentok seg igjen i forhold til ubalansesituasjoner med 641 på finalelagene og 366 på motstanderlagene. Dette betyr at når finalistene hadde ballen møtte de et forsvar i balanse i 36 % av tilfellene, et

forsvar i begynnende ubalanse i 56 % av tilfellene og et forsvar i ubalanse i 8 % av tilfellene. Tilvarende møtte motstanderlagene et finalelag i god balanse i 39 % av tilfellene, et finalelag i begynnende ubalanse i 54 % av tilfellene og et finalelag i ubalanse i 7 % av tilfellene.

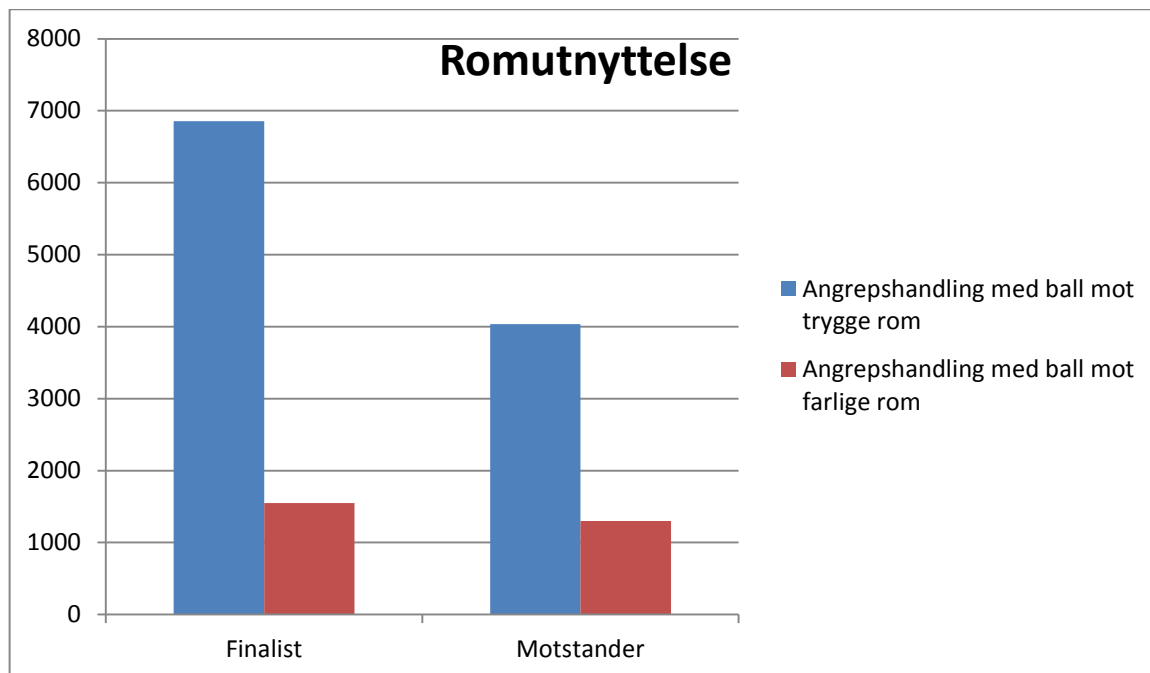
Figur 3. Fordeling av gjennomsnittlig antall angrepshandlinger med ball per kamp i møte med ulike balanseforhold.

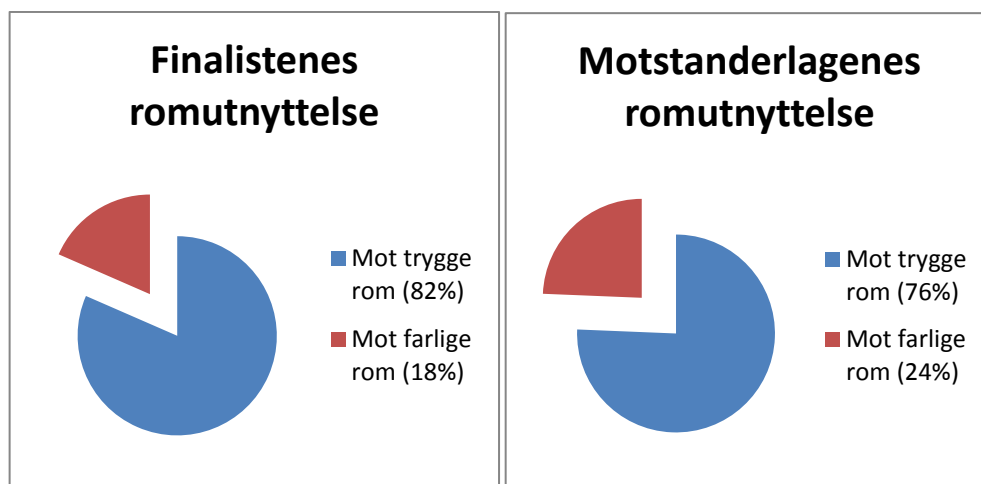
Figur 4. Fordeling av møte med ulik balanse hos finalistene og deres motstanderlag.

Finalistene hadde flere angrepshandlinger med ball (6853) mot ufarlig rom (framrom, mellomrom og rom i midtbaneledd) enn sine kampers motstanderlag (4035). Men de hadde også flere (1551) angrepshandlinger med ball mot farlig rom (bakrom, rom i bakre ledd og mot mål) enn sine kampers motstanderlag (1299). Hvor finalistene hadde 18 % av sine

angrepshandlinger med ball mot farlig rom hadde deres motstanderlag 24 % av sine angrepshandlinger med ball mot farlig rom.

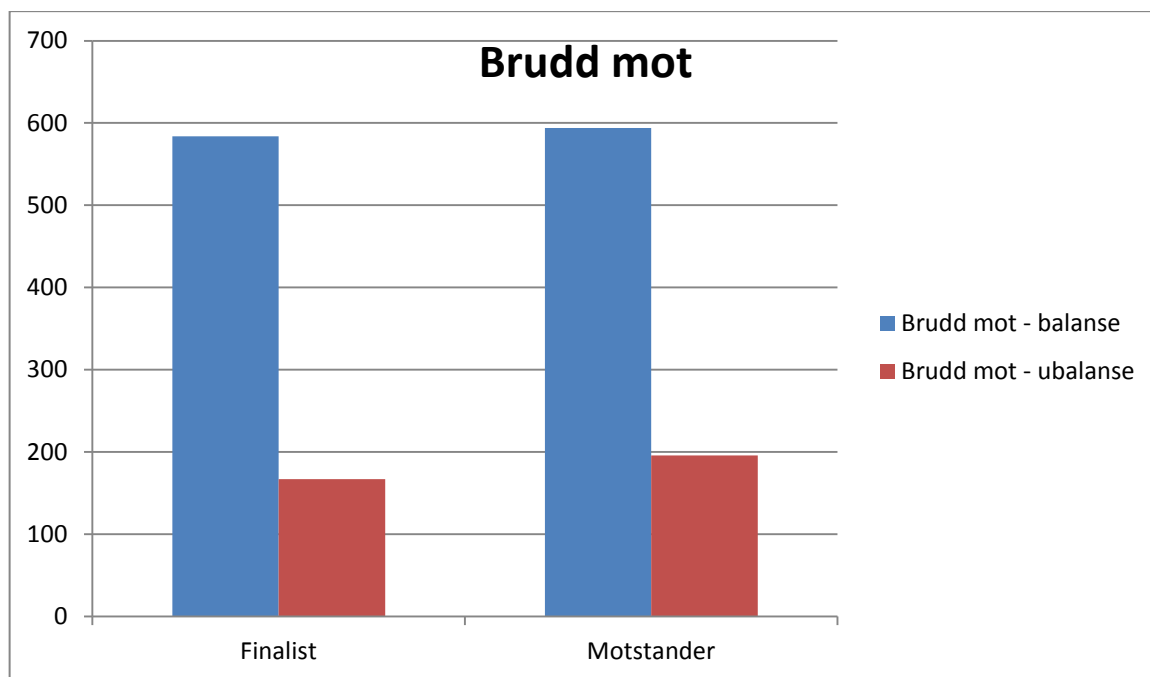

Figur 5. Fordeling av gjennomsnittlig antall angrepshandlinger med ball per kamp mot trygge rom og farlige rom hos finalistene og deres kampers motstanderlag.

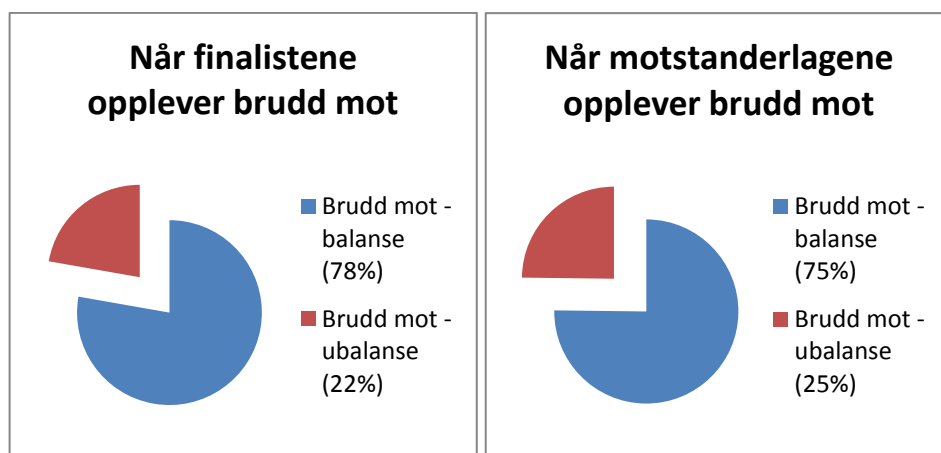

Figur 6. Fordeling av prosentvis romutnyttelse mellom finalistene og deres kampers motstanderlag.

Finalistene hadde omtrent like mange situasjoner (584) hvor de mistet ballen i god balanse som sine kampers motstanderlag (594). De hadde også omtrent like mange situasjoner (167) hvor de mistet ballen i ubalanse som sine kampers motstanderlag (196). Når finalistene mistet ballen i spill var de i balanse i 78 % av tilfellene, mens deres kampers motstanderlag var i god balanse i 75 % av tilfellene hvor de fikk brudd mot.

Figur 7. Fordeling av ulike balanseforhold ved brudd mot mellom finalistene og sine kampers motstanderlag.

Figur 8. Fordeling av forholdet mellom balansesituasjoner og ubalansesituasjoner ved brudd mot hos finalistene og deres kampers motstanderlag.

3.3. Hypotesetestende resultater

Hypotese/Variabler	Finalister (n=12)	Motstanderlag (n=12)	P*
Hypotese 1: Gjennombrudd mot farlige rom	85.5±24.4	68.4±14.7	0.038
Hypotese 2: Brudd mot – balanse	48,7±10,5	49,5±9,2	0,885
Hypotese 3: Gjennombrudd mot farlige rom vs. forsvar i balanse	11,8±10,0	16,0±5,6	0,052
Hypotese 3: Gjennombrudd mot farlige rom vs. forsvar i ubalanse	21,9±14,9	10,3±6,1	0,016

Tabell 3. Gjennomsnittlig antall gjennombruddshandlinger med ball per kamp hos finalistene (n=12) og deres kampers motstanderlag (n=12) knyttet opp mot variablene brukt i hypotesene (N=24). *Mann-Whitney U test.

Mann-Whitneys U test med signifikansnivå på $P = <0,05$ forteller oss at P-verdien i hypotese 1 er signifikant (0,038). Det er altså en signifikant forskjell i gjennomsnittlig antall gjennombruddshandlinger med ball mot farlig rom mellom finalistene (85.5±24.4) og deres kampers motstanderlag (68.4±14.7).

Det kan derimot ikke påvises noe signifikant forskjell ($P=0,885$) når det kommer til balanseforhold ved brudd mot mellom finalistene (48,7±10,5) og deres kampers motstanderlag (49,5±9,2) som foreslått i hypotese 2.

I henhold til hypotese 3 er det en forskjell mellom finalistene (11,8±10,0) og deres kampers motstanderlag (16,0±5,6) når det gjelder å skape gjennombrudd mot farlige rom mot et

forsvar i balanse ($P=0,052$), men forskjellen er ikke signifikant. Hvis vi ser på gjennombrudd til farlig rom mot forsvar i ubalanse viser de statistiske analysene signifikante forskjeller ($P=0,016$) mellom finalistene ($21,9\pm 14,9$) og deres kampers motstanderlag ($10,3\pm 6,1$).

	Finalister (n=12)	Motstanderla g (n=12)	P*
Gjennombrudd mot balanse	82,67±40,327	68,67±28,678	0,299
Gjennombrudd mot begynnende ubalanse	182,08±42,339	131,42±30,050	0,004
Gjennombrudd mot ubalanse	25,83±17,471	13,58±8,174	0,060
Ikke gjennombrudd mot balanse	166,25±50,487	96,25±33,295	0,002
Ikke gjennombrudd mot begynnende ubalanse	202,42±74,575	99,92±40,648	0,001
Ikke gjennombrudd mot ubalanse	9,67±8,948	4,58±4,144	0,147
Gjennombrudd til farlig rom mot balanse	11,83±10,017	16,00±5,576	0,052
Gjennombrudd til farlig rom mot begynnende ubalanse	51,75±16,537	42,08±14,600	0,064
Gjennombrudd til farlig rom mot ubalanse	21,92±14,860	10,33±6,140	0,016
Ikke gjennombrudd til farlig rom mot balanse	1,42±1,929	0,92±1,084	0,605
Ikke gjennombrudd til farlig rom mot begynnende ubalanse	7,50±4,317	6,25±3,166	0,338
Ikke gjennombrudd til farlig rom mot ubalanse	3,50±2,908	1,75±1,545	0,120

Tabell 4. Gjennomsnittlig antall gjennombruddshandlinger med ball per kamp hos finalistene ($n=12$) og deres kampers motstanderlag ($n=12$) sett i forhold til gjennombrudd og ikke gjennombrudd mot ulike balanseforhold. *Mann-Whitney U test.

Tabell 4 er ikke knyttet direkte til hypotesene i denne studien, men viser forlengelsen av hypotese 3, altså hvordan de ulike lagene spiller mot forsvar i ulik balanse. Tabellen viser gjennomsnittlig antall angrepshandlinger med ball som er gjennombrudd og som ikke er gjennombrudd i møte med forsvar i ulike grader av balanse. Denne tabellen utgjør et bakteppe når vi i diskusjonsdelen skal se på forlengelsen av hypotese 3, hvordan kampspillet til finalistene og deres kampers motstanderlag blir påvirket av hverandre. Flere av variablene viser signifikante forskjeller mellom finalistene og deres kampers motstanderlag ($<P=0,05$), men kun verdiene for gjennomsnittlig antall angrepshandlinger med ball per kamp i denne tabellen vil bli diskutert videre siden tabellen er på siden av hypotesene til denne studien.

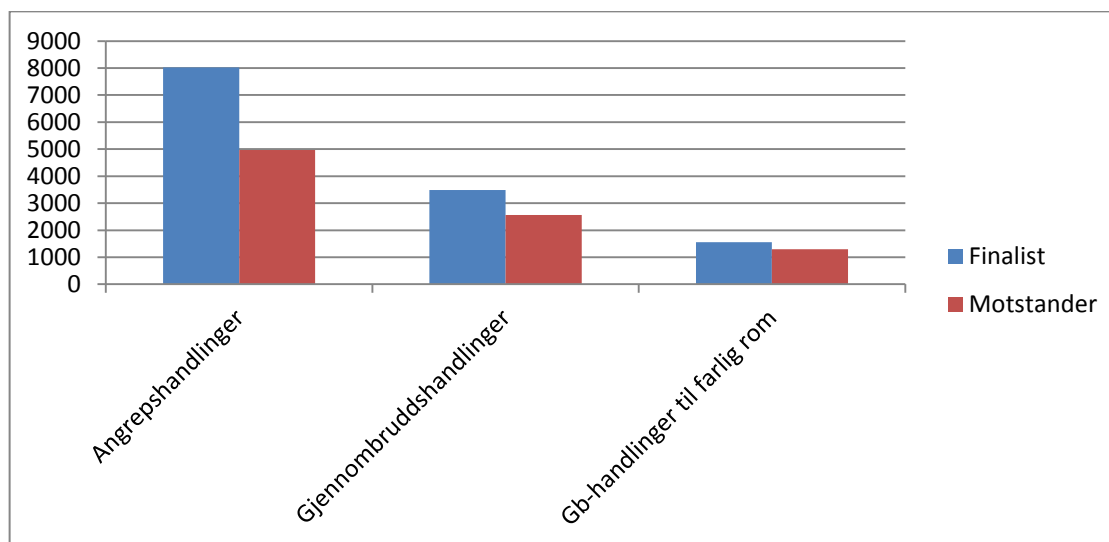
4. Diskusjon

4.1. Diskusjon av funn

Hypotese 1 hevdet at FC Barcelona og Manchester United hadde større gjennomsnittlig antall gjennombruddshandlinger med ball mot bakrom, rom i bakre ledd og mot mål per kamp enn sine kamper motstanderlag i Champions League 2010/2011. Resultatene i denne studien gir oss ingen grunn til å kaste denne hypotesen.

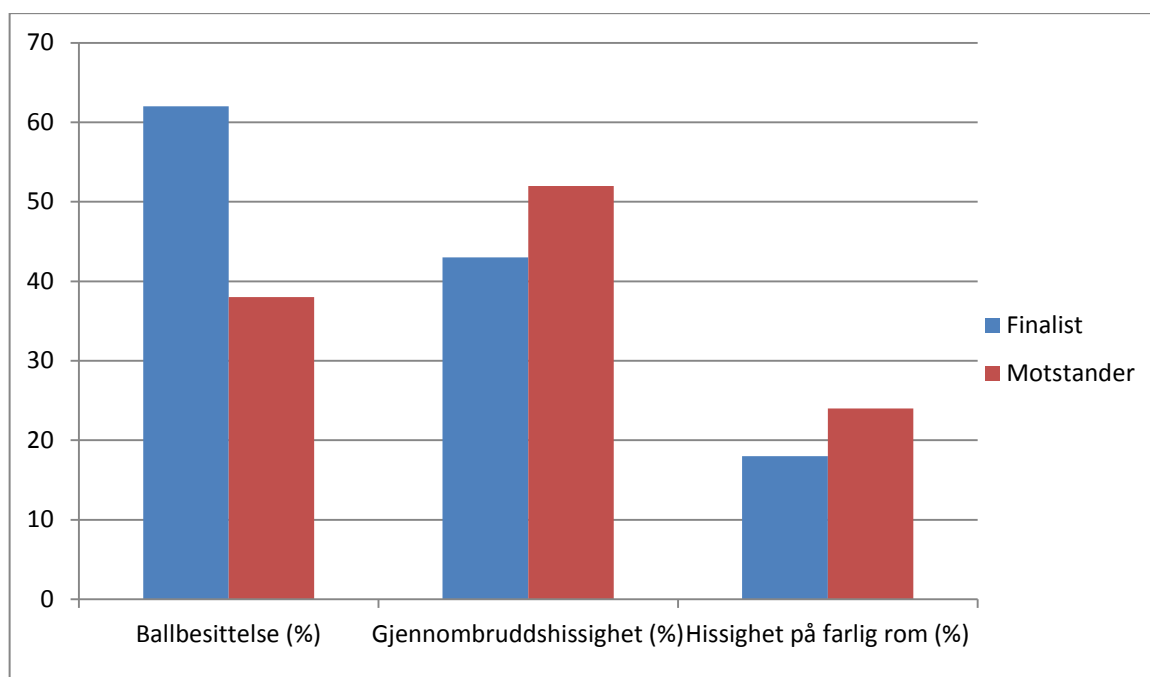
Resultatene viser at finalistene (85.5 ± 24.4) hadde signifikant flere ($P=0,038$) gjennomsnittlig antall gjennombruddshandlinger med ball mot farlig rom (bakrom, rom i bakre ledd og mot mål) per kamp enn sine kamper motstanderlag (68.4 ± 14.7).

Hvis man skal stille seg spørsmålet om hvorfor finalistene evner å komme seg inn i farlig rom oftere enn sine kamper motstanderlag, kan noen svar ligge i avsnittet kalt deskriptive resultater. Her ser man at finalistene har betydelig flere angrepshandlinger med ball enn sine kamper motstanderlag. Vi ser også at finalistene har betydelig flere gjennombruddshandlinger med ball enn sine kamper motstanderlag og i forlengelsen av dette flere gjennombruddshandlinger med ball til farlige rom.

Figur 9. Antall angrepshandlinger med ball, gjennombruddshandlinger og gjennombruddshandlinger med ball mot farlig rom fordelt på finalistene og deres kamper motstanderlag gjennom samtlige 12 kamper.

På grunn av at finalistene har ballen mer enn sine kamper motstanderlag har de også muligheten til å produsere flere gjennombruddshandlinger både mot farlig rom og andre rom.

Figur 10. Prosentvis fordeling av ballbesittelse, gjennombruddshissighet og hissighet på gjennombrudd til farlig rom.

I figur 9 ser vi at finalistene har et større antall angrepshandlinger totalt, et større antall gjennombruddshandlinger og et større antall gjennombruddshandlinger til farlig rom enn sine kampers motstanderlag. Derimot ser vi i figur 10 at motstanderlagene har en større prosentvis andel av sine angrepshandlinger som gjennombrudd, altså spiller motstanderlagene mer gjennombruddshissige, men uten å oppnå like mange inntrengninger i farlig rom som finalistene. Vi ser også at motstanderlagene har en større prosentvis andel av sine angrepshandlinger med ball mot farlig rom enn det finalistene har.

Dette kan indikere at motstanderlagenes gjennombruddshissige spillestil kan virke noe forhastet. Som vi ser av figur 9 og 10 er det ikke viktigst å komme seg oftest mulig fremover eller oftest mulig inn i farlig rom, men å komme seg fremover mange nok ganger og inn i farlig rom mange nok ganger. Disse resultatene kan altså indikere at man ikke nødvendigvis skal haste seg fremover for å oppnå ballbesittelse i farlige rom, men bruke tid og spille forsvaret i tilstrekkelig ubalanse før man går fremover for å skape en større scoringsmulighet enn man kanskje ville klart mot et forsvar i en større grad av balanse.

Man kan også spekulere i om det er mulig for et lag å ha både høye ballbesittelsestall og høy gjennombruddshissighet, og i så fall om en ideal offensiv spillestil finnes i den retningen. Denne studien viser at dette kan være utfordrende, siden evnen til å skape vellykkede gjennombrudd henger tett sammen med balanseforholdene i motstanderlaget. Evnen til å

spille et forsvar i ubalanse må derfor være ekstraordinær, for kanskje lønner det seg ikke å gå for direkte gjennombrudd altfor ofte mot et forsvar i god balanse eller svak ubalanse, noe vi skal se nærmere på om litt.

Hypotese 2 sier at FC Barcelona og Manchester United hadde et større gjennomsnittlig antall forsvarssituasjoner med høyere grad av balanse ved brudd mot per kamp enn sine kampers motstanderlag i Champions League 2010/2011. Denne studien har vist at det ikke er noen forskjell mellom finalistene og deres kampers motstanderlag i forhold til denne variabelen, så hypotesen må kastes.

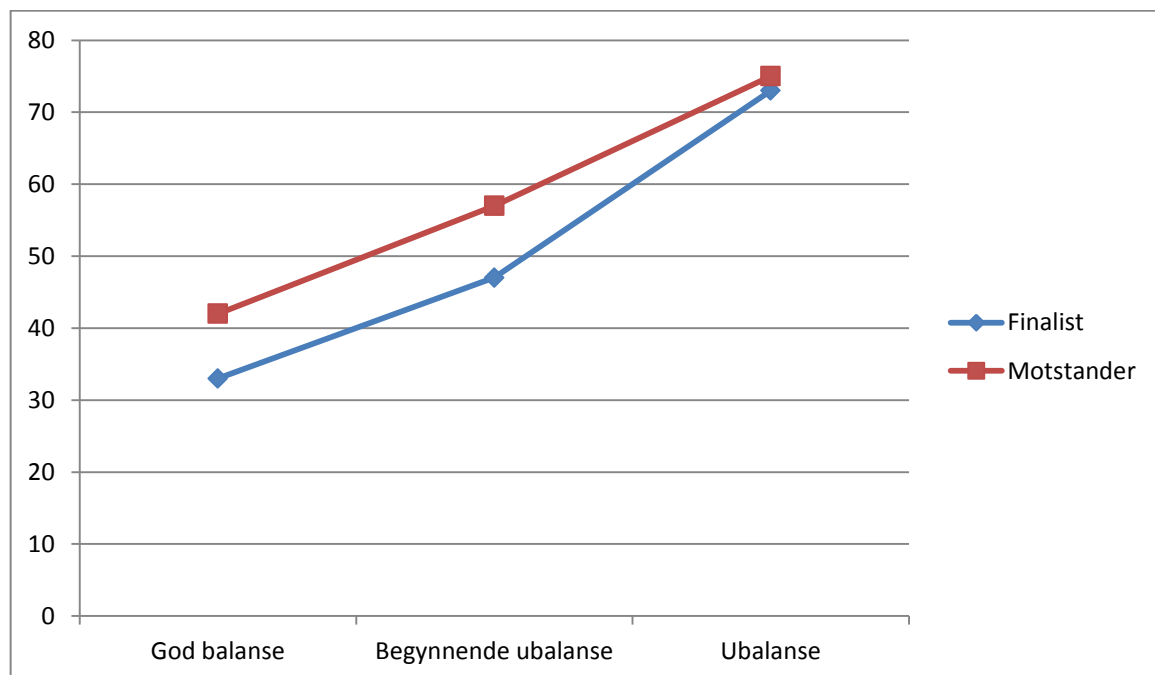
Med andre ord kan det virke som om alle lagene i sluttrundene av Champions League var opptatt av å angripe med et lag i balanse for å unngå kontringer imot. Denne variabelen skiller altså ikke finalistene fra deres kampers motstanderlag, men man kan spekulere i om det å angripe i balanse for å unngå kontringer imot er såpass viktig at det er en forutsetning å være god på dette for å kunne delta i Champions League. Dette innebærer at når man har ballen i eget lag posisjonerer man seg slik at dersom man mister ballen, vil ikke motstanderlaget umiddelbart kunne kontre mot et forsvar i ubalanse. Denne problemstillingen kan løses på ulike måter av ulike lag. Eksempelvis kan man velge å slå ballen fremover til motstanders banehalvdel for så å forsøke å flikke, stusse, tre gjennom eller gjenvinne ballen der – og på denne måten unngå å bli tatt i ubalanse fordi man har mange spillere bak ballen og samtidig unngår å miste ballen på egen halvdel siden man slår pasningen direkte opp på motstanders banehalvdel. Denne tilnærmingen støttes ikke av resultatene i denne studien med bakgrunn i at dette kan beskrives som en forhastet tilnærming til angrepsspill hvor man i større grad forsøker å skape gjennombrudd mot et forsvar i god balanse enn det resultatene i denne studien tilsier at er gunstig. Dette er sett i motsetning til i større grad å bruke tid på å spille forsvaret i ubalanse før man søker gjennombrudd lengre frem på banen. Vi skal se nærmere på dette i forbindelse med diskusjonen av hypotese 3. En observasjon dette datamaterialet ikke kan dokumentere, men som man kan se gjennom å studere fotballkamper er at det de siste årene har vært en tendens til at flere lag velger å benytte seg av to balanserende sentrale midtbanespillere. Det vil si at samtidig med at man forsøker å komme seg til målsjans har laget tilnærmet hele tiden to midtbanespillere bak ballen som både fungerer som pasningsalternativ i støtte og som ballvinnere hvis laget skulle miste ballbesittelse – og på denne måten ivareta behovet for å unngå å miste ballen i ubalanse. Kanskje kan dette være med på å forklare fremveksten av den populære 1-4-2-3-1 formasjonen.

Hypotese 3 sier at FC Barcelona og Manchester United hadde et større gjennomsnittlig antall gjennombruddshandlinger med ball mot bakrom, rom i bakre ledd og mot mål per kamp enn sine kampers motstanderlag i Champions League 2010/2011 når motstanderlagets forsvar er i ubalanse sammenlignet med når motstanderlagets forsvar er i balanse.

Resultatene indikerer at det er en forskjell mellom finalistene og deres kampers motstanderlag i forhold til disse variablene, så hypotese 3 kan beholdes.

Fra resultatene kan vi se at finalistene ($21,9 \pm 14,9$) har signifikant flere ($P=0,016$) gjennombrudd til farlige rom enn sine kampers motstanderlag ($10,3 \pm 6,1$) når de spiller mot et forsvar i ubalanse. Også i møte med et forsvar i balanse er det en forskjell mellom finalistene ($11,8 \pm 10,0$) og deres kampers motstanderlag ($16,0 \pm 5,6$), dog ikke en signifikant forskjell ($P=0,052$). Resultatene kan tolkes dit hen at finalistene har færre gjennombrudd til farlig rom mot forsvar i balanse enn sine kampers motstanderlag. Dette kan indikere at finalistene ønsker å spille motstanderlaget i større ubalanse før gjennombruddet kommer. Og når ubalansen er til stede ser vi at finalistene har langt flere gjennombrudd til farlig rom enn sine kampers motstanderlag, noe som kan indikere at finalistene er dyktigere på å utnytte ubalansen når den først oppstår.

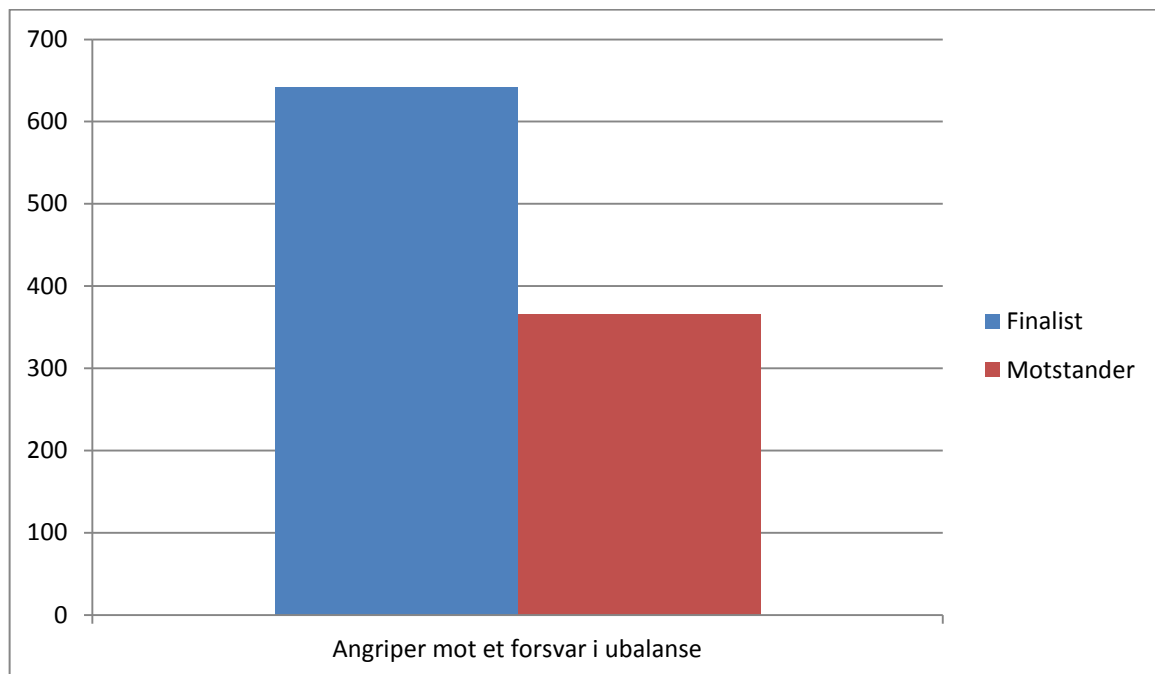
Som vi så i forbindelse med hypotese 1 var motstanderlagene mer gjennombruddshissige enn finalistene. Dette kommer også frem i figur 11.

Figur 11. Gjennombruddshissighet mot ulike balanse regnet ut ifra tabell 4.

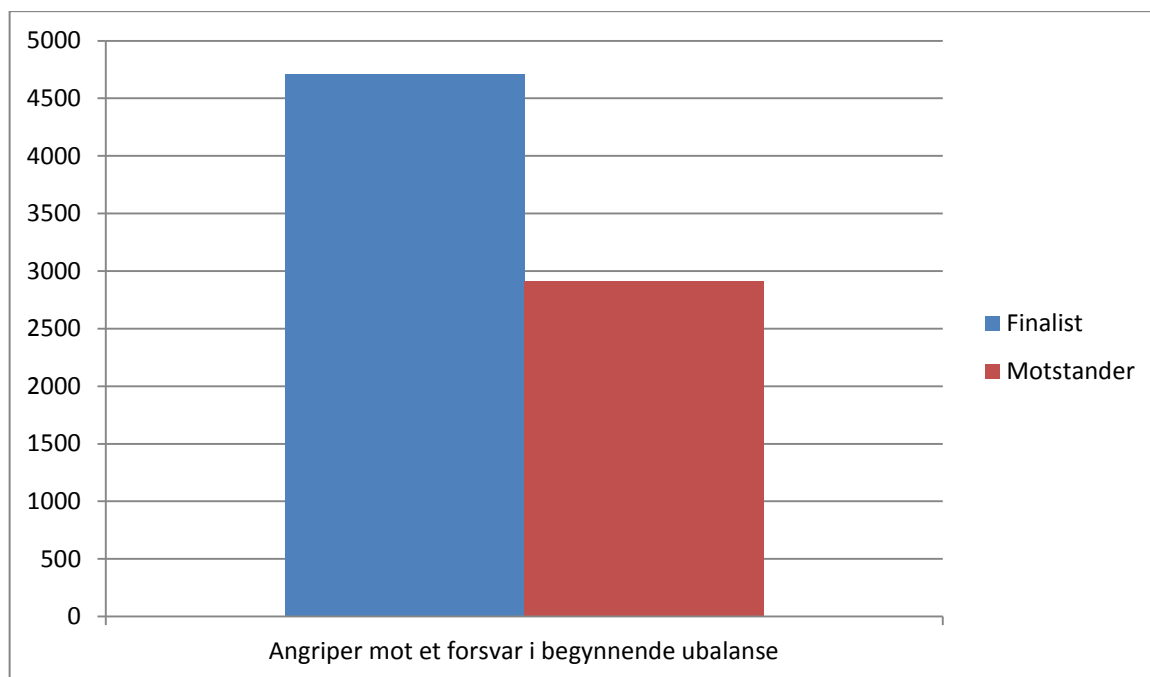
Også figur 11 forsterker inntrykket av at finalistene spilte mer gjennombruddsavventende enn sine motstanderlag, altså at de i langt mindre grad enn sine kampers motstanderlag hastet seg til gjennombrudd mot forsvar i balanse eller i svak ubalanse, men heller ventet med gjennombruddet til ubalansen ble større. Mot forsvar i ubalanse hadde finalistene en gjennombruddshissighet på 73 % og motstanderlagene en gjennombruddshissighet på 75 %, altså var både finalistene og deres kampers motstanderlag opptatt av å skape gjennombrudd når ubalansen var til stede. Derimot ser vi at ulikhetene ligger i møte med forsvar i balanse og begynnende ubalanse.

Som vi har sett i forbindelse med hypotese 1 er den prosentvise fordelingen én ting, mens antall situasjoner kan være vel så interessant å se på.

Figur 12. Antall angrepshandlinger med ball ($n=12$ kamper) hvor laget angriper mot et forsvar i ubalanse.

Som figur 12 illustrerer så angrep finalistene mot et forsvar i ubalanse langt oftere enn det sine kampers motstanderlag gjorde. Sagt på en annen måte ble motstanderlagene langt oftere spilt i ubalanse enn det finalistene ble.

Figur 13. Antall angrepshandlinger med ball ($n=12$ kamper) hvor laget angriper mot et forsvar i begynnende ubalanse.

Finalistene klarte også å spille motstanderne i begynnende ubalanse langt oftere enn det sine kamper motstandere klarte. Ut ifra disse figurene kan man altså tenke seg at for å komme seg ofte inn i farlig rom, gjerne mot et forsvar i ubalanse, kan det lønne seg å spille motstanderlagets forsvar i ubalanse ofte og at en god måte å gjøre dette på er å flytte ballen rundt i laget for å få forsvarsspillerne ut av posisjon før man går for gjennombruddet, heller enn å tvinge ballen fremover med pasninger som har stor sannsynlighet for ikke å bli mottatt med kontroll – og dermed miste ballbesittelse.

4.2. Diskusjon av begrensninger

4.2.1. Intern validitet

I denne studien har flere videoanalytikere vært involvert. Dette krever høy inter-reliabilitet på de variablene som er brukt i analysearbeidet. Som presentert i resultatdelen hadde variabelen *Angrepshandling med ball* en moderat korrelasjon (0,58), *Motstanders balanse* hadde en fair korrelasjon (0,31), *Romutnyttelse* hadde en god korrelasjon (0,60) og *Balanseforhold ved brudd mot* hadde en moderat korrelasjon (0,48). Selv om vi har en viss grad av pålitelighet i variablene skal man være forsiktige med å dra bastante konklusjoner basert på disse resultatene. Vi ser for eksempel at de ulike videoanalytikerne ikke alltid har vært enige om hvorvidt et lag angriper mot et lag i god balanse eller begynnende ubalanse.

Datamaterialet brukt i denne studien har også vært gjennom en rekke prosesser hvor det er muligheter for feilkilder. Fra videoanalyseverktøyet Interplay ble tallene overført til Access. Videre ble tallene sortert manuelt inne i Access før de ble overført til PASW Statistics 18 og ut til Microsoft Excel før de igjen ble overført til PASW Statistics 18. Alle disse overføringsprosessene gir muligheter for feil.

Når man analyserer fotballkamper gjennom en tv-produksjon vil deler av kampen gå med på å filme publikum, trenere og vise repriser. I tillegg til dette vises ikke hele kampbildet i kamerautsnittet. Alt dette medfører at videoanalytikerens går glipp av deler av kampen som dermed ikke blir analysert. Videoanalytikerens må også tenke seg til hvordan f. eks balanseforholdene i forsvarslaget er utenfor kamerautsnittet de gangene kameraene zoomer inn på spillsituasjoner.

Under analysearbeidet opererte analyseteamet med flere variabler enn det disse resultatene viser. Motstanders balanse var gradert inn i god balanse, begynnende ubalanse, ubalanse, stor ubalanse og dødbalbalanse. Pga lave antall registreringer på dødbalbalanse ble denne slått sammen med god balanse. Stor ubalanse ble slått sammen med ubalanse av samme grunn. Også i forhold til brudd mot opererte vi med flere variabler gradert inn i brudd mot – balanse, brudd mot – viss ubalanse og brudd mot – ubalanse. Her ble brudd mot – viss ubalanse slått sammen med brudd mot – ubalanse.

Videre er det nødvendig å understreke hvor vanskelig det er å være presis som videoanalytiker. Selv med gode operasjonaliseringer er det vanskelig å avgjøre om en spillsituasjon skal falle inn under den ene kategorien eller den andre.

4.2.2. Ekstern validitet

I denne kampanalysestudien forsket man på kvaliteten av spill-motspill på lagsnivå. Dette altså uten å ta hensyn til kvalitetsforskjeller på de ulike spillernes fotballferdigheter. Som nevnt i innledningen hadde FC Barcelona fem spillere på verdenslaget i 2011, mens Manchester United hadde to spillere på dette verdenslaget. Altså hadde finalistene til sammen syv av elleve spillere som ble kåret til verdens beste fotballspiller i sin posisjon på banen. Det gir derfor grunnlag til å spørre om det er spillestilen som var avgjørende for at disse lagene kom til finalen eller om det var individuelle kvaliteter som gikk utenpå de andre lagenes spillere som tok dem til finalen. Samtidig kan man trekke fram at verdenslaget ikke er et godt objektivt mål på hvilke spillere som er best i verden siden det baserer seg på avstemninger. Nemanja Vidic ble kåret til verdens beste midtback. Man kan spekulere i om han hadde fått

den samme utmerkelsen hvis han spilte i Wolfsburg, Feyenoord eller PSG istedenfor Manchester United med all den oppmerksomheten denne klubben medfører av tv-tid i Premier League og Champions League.

Denne studien ble gjort på klubblag som er blant de aller beste i verden. Med andre ord er det grunn til å tro at det skal mer til for å spille et slikt lag i ubalanse enn andre typer lag, samt at det antakeligvis er vanskeligere å utnytte denne ubalansen enn det er hos andre typer lag pga kvaliteten i motspillet. Mine observasjoner tilsier at det i barnefotball og voksenfotball i lavere divisjoner er langt flere ubalansesituasjoner enn det er på topp internasjonalt nivå. Med bakgrunn i dette kan det være både enklere og mer effektivt å spille mer gjennombruddsrettet angrepsfotball enn det som er foreslått i denne studien, nettopp fordi det så ofte forekommer ubalansesituasjoner på lavere nivå. Men diskusjonen om kortsiktig effektivitet kontra langsiktig utvikling skal vi komme tilbake til senere i denne teksten.

En utfordring med denne studien er at FC Barcelona inngår som ett av to lag i utvalget Finalister. Mine observasjoner gir meg grunn til å betegne spillestilen deres som ekstremt ballbesittende. Da denne studien ble gjennomført var ingen lag i nærheten av å ha en så ballbesittende og gjennombruddsavventende spillestil kombinert med et spillermateriale av samme kaliber som det FC Barcelona hadde. Kanskje ble resultatene presentert her mer en beskrivelse av hvordan Barcelona spilte i Champions League 2010/2011 enn hva som er universelle effektivitetsvariabler i fotballspillet. Noen vil kanskje argumentere for at Barcelona lyktes på grunn av spillerkvaliteten sin heller enn spillestilen sin.

Det er ikke sikkert at det er spillestilen som er den utslagsgivende faktoren. En ting er hvor gode planene dine er, men en annen ting er hvor godt du klarer å gjennomføre disse planene. Man kan derfor anta at det lønner seg å være samspilte. Både Barcelona og United hadde i denne turneringen stor kontinuitet på spiller- og trenersiden. Barcelona hadde spillere som Xavi, Iniesta, Pedro, Busquets, Puyol, Valdes, Bojan, Messi og flere som alle hadde vært i klubben lenge og blitt trent i den samme spillestilen gjennom ungdomsårene sine. I Manchester United var mønsteret relativt likt med spillere som Giggs, Scholes, O`Shea, Ferdinand, Fletcher, Rooney, Brown og flere andre med mange år bak seg i klubben. Så stor kontinuitet på spillersiden kunne jeg ikke oppdage hos de andre klubbene i Champions League 2010/2011.

En annen utfordring med å forske på fotball er variabelen man kan kalle flaks. Uten å begi oss ut i filosofien rundt hva flaks kan være og hva det inneholder, vil mange være enige i at

ett eneste spark på ballen, en publikummer med badeball¹ eller et diskutabelt idømt innkast kan være forskjellen på suksess og fiasko i fotball.

4.3. Konsekvenser for metode- og teoriutvikling

Denne studien er en av veldig få teoretiske empiribaserte kampanalysestudier i fotball. De fleste studier på fotballspillet har utelatt å ta hensyn til det samtidige motspillet, noe denne masteroppgaven har inkludert. Case-kontroll designet til denne masteroppgaven som ofte betegnes som et sterkt forskningsdesign (Thomas, Nelson & Silverman 2005), skiller seg også fra mye tidligere forskning som i stor grad har basert seg på casestudier eller simpelthen vært redusert til å telle antall forekomster av en gitt begivenhet i løpet av fotballkampen.

Når hjernene til Rolf Teigen og Kenneth Wilsgård kokte sammen et variabelsett til bruk i Interplay Sports Soccer opplevde jeg en betydelig forbedring i evnen til å favne samtidigheten i spill-motspill dynamikken i fotball, på en måte som ikke tidligere har vært mulig for fotballkampanalytikere. Samtidigheten av spillet og motspillet ble etter min mening fanget opp på en god måte i denne studien ettersom det for hver eneste angrepshandling med ball også ble registrert balanseforhold i motstanderlaget. Ved å bruke dette variabelsettet og finpusse på det til bruk i fremtidige studier, vil slike kampanalyser kunne være paradigmeskiftende i spill-motspillforskningen i fotball – om de ikke allerede er det.

Innenfor operasjonaliseringer ligger et forbedringspotensial fra denne masteroppgaven, men helt vanntett vil det nok aldri bli siden det er så mange situasjoner i en fotballkamp som kan sees på som to fenomener samtidig. Gjennom erfaring og samarbeid vil nok inter-reliabiliteten mellom videoanalytikere på ulike variabler øke noe, men jeg har vanskelig for å se for meg at to analytikere leverer nærmest identiske analyser.

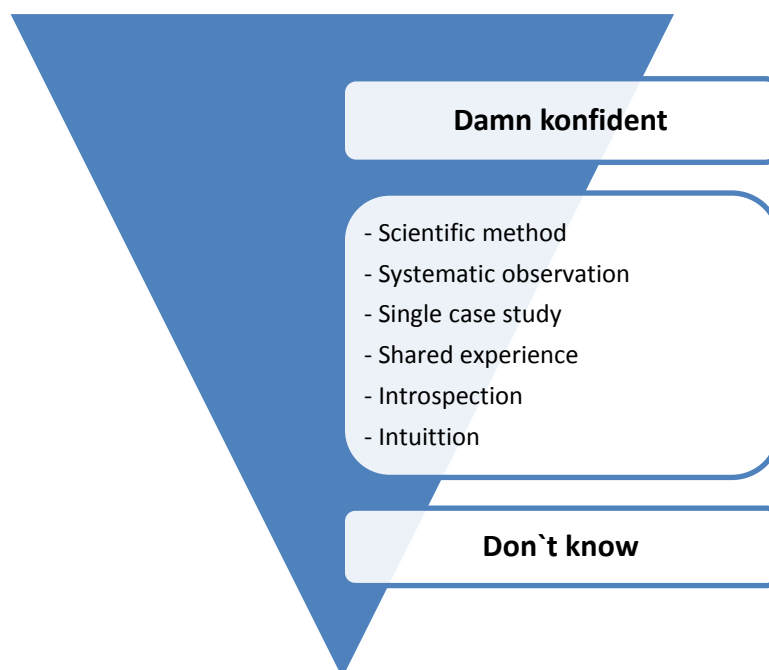
Interacting Performances Theory (IPT) ser ut til å vokse frem med stadig flere studier til å underbygge teorien, inkludert denne masteroppgaven. Det finnes en liknende teori innenfor sosiologien kalt *konfigurasjonsteorien* (Benedict 1934; Dunning & Elias 1966) som hevder at det er sammenstillingen av kulturelementene (figurasjonene), deres konfigurasjon, som gir hver kultur dens særpreg. Hvis jeg skal overføre dette til fotball sier konfigurasjonsteorien at det er møtet mellom ett lags spill og et annet lags motspill som skaper spillestilene og spillsituasjonene som utgjør fotballkampen. Det er i møtet mellom spill og motspill, i

¹ <http://www.youtube.com/watch?v=Yg6HKQ00Fok&feature=related>

konfigurasjonen det avgjøres om en handling eller et handlingsvalg er effektivt (Bergo, Johansen, Larsen & Morisbak 2002). I forhold til fotball er IPT en sterkere og mer anvendelig teori etter min mening i og med at den tar hensyn til både hvor vellykket man spiller og hvordan man forsøker å spille vellykket.

4.4. Veien videre

Sammenliknet med for eksempel naturvitenskapene er fotballforskningen i sin barndom. Vi er etter min mening et godt stykke unna å forstå fotballspillet like godt og med like stor sikkerhet som kjemikere forstår kjemien eller biologene forstår biologien. Skalaen for Degrees of Knowledge (Martens 1987) kan illustrere dette poenget.

Figur 22. Skalaen for Degrees of Knowledge (DK-skala).

Martens (ibid) mente at kunnskap kunne plasseres på et kontinuum for hvor sikker man kunne være på kunnskapen. Min påstand er at mange trenere baserer sin praksis på kunnskap man finner i nedre del av DK-skalaen. De tidligere utenlandsproffene som inntok mange av de viktigste stillingene i norsk fotball rundt årtusenskiftet, kan man tenke seg at baserte seg i stor grad på sine erfaringer som spillere på øverste nivå. Dessverre opplevde norsk fotball en stagnasjon i sin utvikling gjennom denne perioden, uten at det nødvendigvis behøver å henge sammen.

Metodeutvikling burde være et satsningsområde for fotballforskningen de neste tiårene. Det er et behov for å forstå fotballspillet bedre enn vi gjør i dag. Resultatene i denne

masteroppgaven gir oss enkelte svar, men vi kan ikke vite om disse svarene er simpelthen en trendanalyse eller om de peker på universelle effektivitetsvariabler i fotballspillet før mange nok studier over tid kommer frem til de samme resultatene. I så henseende er metodeutviklingen helt avgjørende for å hente inn sikker kunnskap i fremtidige kampanalyser.

En viktig jobb er derfor først å komme frem til sikker kunnskap om fotballspillet, for så å forvalte denne kunnskapen ut til de som skal utvikle norsk fotball, nemlig trenerne og spillerne. Norsk Toppfotballsenter har startet denne jobben allerede og kan vise seg å være en viktig brikke i den videre utviklingen av norsk fotball.

Del 3

Et fotballteoretisk dypdykk i angrepsspillet

5. Introduksjon av del 3

I denne delen av teksten skal vi se hva denne masteroppgaven har av praktisk betydning for den daglige spillerutviklinga. Faktisk skal vi gå så langt som å peke på verktøy, utledet fra disse resultatene, som man kan bruke til å forberede spillerne på «verdens beste angrepsspill». Spesielt vil vi komme inn på pasningsspillet rolle i angrepsspillet. Grunnen til at jeg ønsker å gå i dybden av pasningsspillet er at vi etter min mening har for liten forståelse for pasningsspillet taktiske rammeverk og byggesteiner. Et godt pasningsspill er også et verktøy inn imot å kunne ha ballen mest og skape flere gjennombrudd enn sine motstandere. Godt forsvarsspill er også en slik forutsetning, men vil ikke få nevneverdig plass i denne masteroppgaven titulert «Angrepsspill i vinnerlag».

6. Sammenlikning med tidligere studier

Med hypotese 1 så vi at denne studiens resultater peker på at det kan lønne seg å ha ballen mer enn motstanderlaget for å skape flere gjennombrudd og flere gjennombrudd til farlig rom enn sine kampers motstanderlag. Dette innebærer å spille gjennombruddsavventende mot et forsvar i god balanse eller svak ubalanse. Det finnes også tidligere studier som har trukket liknende konklusjoner.

Ved fotballforskningens fødsel fant Reep og Benjamin (1968) ut at et suksesskriterium i fotball var å oppnå et høyt antall scorebox possessions – altså å oppnå ballbesittelse i og rundt motstanderens sekstenmeter. Dette samstemmer med at finalistene i denne studien hadde et høyere antall gjennombrudd til farlig rom enn sine kampers motstanderlag.

Reep og Benjamin (ibid) viste også i sine studier at angrep som endte med scoring ofte bestod av svært få pasninger. Dette ble brukt som et argument for å slå ballen tidlig fremover mot motstanderens mål, noe som førte til en del forskning på hva som var mest effektivt av lange angrep med mange pasninger eller korte angrep med få pasninger. Flere tidlige studier indikerte at angrep som endte med scoring bestod av få pasninger (Bate, 1988; Hughes, 1990; Reep & Benjamin, 1968).

Hughes og Franks (2005) tok i bruk datamaterialet fra studien til Reep og Benjamin (1969) som viste at flere mål ble scoret i angrep med få pasninger. Ved å gå gjennom dette datamaterialet fant de også ut at det var langt flere angrep som bestod av få pasninger, så den prosentvise vellykketheten ved korte angrep var lavere enn ved lengre angrep. Etter dette kom flere og flere studier frem til samme konklusjon, at angrep med lengre

pasningssekvenser var mer effektivt enn korte angrep med få pasninger (Tenga 2010; Hughes & Churchill 2004; Hughes & Franks 2005; Hughes & Snook 2006), noe som kan sies å sammenfalle med denne studiens argumenter for en mer gjennombruddsavventende måte å angripe på.

Høsten 2010 lanserte Norsk Toppfotballsenter (TFS) sin VM-rapport fra VM i Sør-Afrika sommeren 2010 – et prosjekt jeg selv var en del av. I sin søken etter å finne ut hvorfor noen lag gikk helt til finalen, mens andre lag ble slått ut i gruppespillet ble det avdekket flere resultater som samsvarer med denne masteroppgavens resultater. VM-rapporten pekte på at det å ha ballen mer enn motstanderlaget kunne forklare 15 % av hvorfor VM gikk som det gikk. Antall gjennombrudd forklarte 25 % av plasseringen i VM, mens antall inntrengninger i farlig rom forklarte hele 38 %. Derimot kunne ikke lagenes prosentvise gjennombruddshissighet forklare noen ting – verken i positiv eller negativ retning. Konklusjonene fra VM-rapporten er derfor svært sammenfallende med denne studiens resultater hva angår hypotese 1.

Også i forbindelse med denne studiens hypotese 2 sammenfaller mange resultater med VM-rapporten, som viste at defensiv balanse var noe alle lagene i VM prioriterte høyt. Totalt var lagene i VM i god balanse 60 % av tiden, begynnende ubalanse 28 % av tiden, ubalanse 7 % av tiden, stor ubalanse 2 % av tiden og dødbalansanse i 3 % av tiden (Toppfotballsenteret 2010). I tillegg viste VM-rapporten at ved brudd mot var lagene i god balanse i 71 % av tilfellene, i viss ubalanse i 23 % av tilfellene og i ubalanse i 6 % av tilfellene. Antall møter med ubalanse kunne forklare 18 % av hvorfor det gikk som det gikk med lagene i VM, mens antall møter med stor ubalanse kunne forklare 25 %. Toppfotballsenteret konkluderte derfor med at det var viktig å være i balanse ved brudd mot og å unngå å bli tatt i ubalanse både i etablert forsvarsspill og ved brudd mot (ibid) – konklusjoner man også kan dra på bakgrunn av resultatene i denne masteroppgaven.

Også min bacheloroppgave *Defending in a Winning Team* (Mortensholm 2010) som omhandlet Barcelonas forsvarsspill trekker liknende konklusjoner. Ved balltap kunne Barcelona enten velge å falle tilbake for å dekke rom eller trykke fremover for å forsøke å gjenvinne ballen. Her valgte Barcelona å gå for gjenvinning i 70 % av tilfellene. Hele 69 % av gangene klarte de faktisk å gjenvinne ballen når de forsøkte på dette. Dette var i sammenlikning med Chelsea FC og Norges A-landslag for kvinner (Johansen 2007) et veldig høyt tall – noe som indikerte at Barcelona var eksepsjonelt dyktige på gjenvinning. En av

grunnene til at Barcelona var så gode på gjenvinninger var at de angrep i balanse. Ved brudd mot hadde Barcelona gjennomsnittlig 7,93 spillere på forsvarssiden av ballen (Mortensholm 2010). Defending in a Winning Team så ikke på det samtidige motspillet, så vi vet ikke om motstanderlagene også hadde tilsvarende balanse ved brudd mot.

Denne studiens hypotese 3 bekrefter at det ene lagets kampspill påvirkes av motstanderlagets kampspill, i tråd med Interacting Performances Theory. Liknende resultater har også blitt funnet i tidligere fotballforskning. Tenga (2010) pekte på at det var både større sannsynlighet for å score mål og skape gjennombrudd til farlig rom mot et forsvar i ubalanse enn mot et forsvar i balanse. Et annet funn i Tengas studie var at det var mer effektivt å spille gjennombruddshissig mot et forsvar i ubalanse – noe som også støttes av resultatene i denne masteroppgaven og andre studier (Olsen & Larsen 1997). I 1988 fant Harris & Reilly at angrep som endte med skudd på mål møtte et forsvar i større ubalanse enn angrep som ikke endte med skutt på mål. Dette ble igjen bekreftet av Seabra og Dantas i 2006.

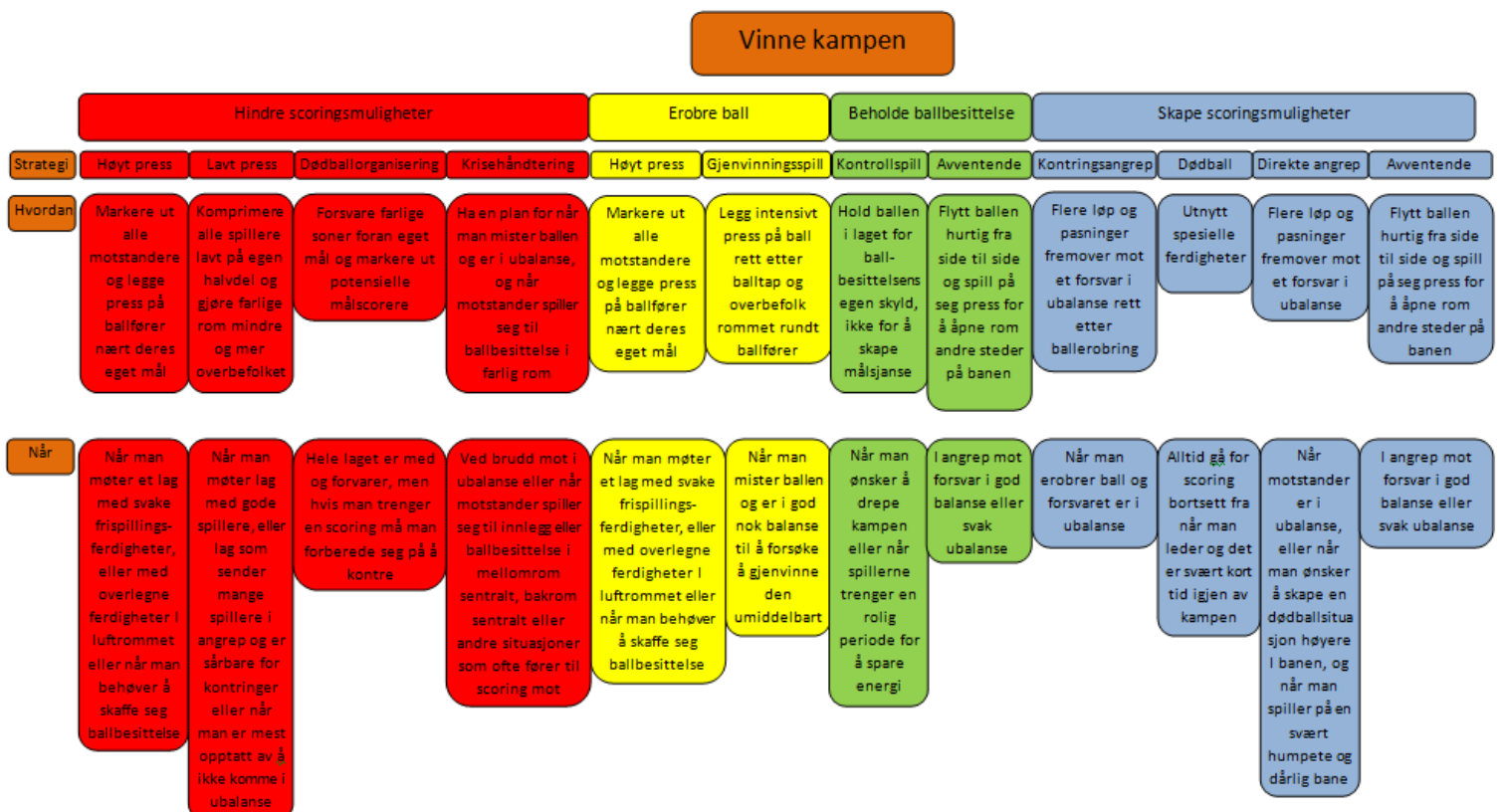
Men det er også flere andre faktorer som skal til for å vinne fotballkamper enn de som foreslås av resultatene i denne masteroppgaven. Spesielt ønsker jeg å nevne kvaliteten på spillerne som utøver spillestilen, samt tilfeldighetenes spill – også kalt flaks.

Som tidligere nevnt hadde finalistene i dette datamaterialet syv av elleve spillere på verdenslaget når denne studien ble gjort. Barcelona hadde fem spillere representert, Manchester United hadde to spillere og Real Madrid som ble slått av Barcelona i semifinalen hadde fire spillere med på verdenslaget. Man har derfor grunn til å spekulere i om spillerkvaliteten er så viktig at det bare var lagene med de beste spillerne som gikk lengst i Champions League. VM-rapporten kom frem til at spillerkvaliteten kunne forklare 16 % av hvorfor de ulike lagene kom så langt (eller kort) som de gjorde i VM (Toppfotballsenteret 2010). 25 av 32 lag i VM hadde ti eller flere spillere i europeiske ligaer og kunne derfor inkluderes i klubbindeksrangeringen gjort i VM-rapporten. Gjennomsnittet for disse 25 lagene var en klubbindeks på 6,58. Lagene som tok seg videre fra gruppespillet hadde en klubbindeks på 4,83, altså hadde de flere spillere som spilte i bedre ligaer enn lagene som ikke gikk videre fra gruppespillet. Lagene som tok seg til kvartfinalene hadde enda bedre spillere – med en klubbindeks på 3,65 og lagene som kom helt til finalen hadde en klubbindeks på 2,79. VM-rapporten gikk derfor langt i å antyde at laget med de beste spillerne hadde en statistisk større mulighet til å slå sine motstandere. Men i enkeltkamper, som jo fotballen består av, kan alt hende. Eksempelvis vant Sveit 1-0 over Spania i

gruppespillet i VM 2010 – en turnering hvor Spania gikk helt til topps, mens Sveits røk ut i gruppespillet.

Kanskje vil noen si at Sveits hadde flaks som slo Spania. Olsen (2011) peker på at det kan lønne seg å telle målsjanser for å avdekke om resultatet er ”rettferdig” eller ikke. Men når forskning over lengre tid viser at man scorer på ca 30 % av sine målsjanser blir resultatene sjelden riktige eller rettferdige i enkeltkamper (ibid). I denne sammenheng bør det også nevnes at Uruguay spilte bronsefinale i VM 2010, men hadde ballen minst i alle sine syv kamper. De skapte heller ikke flere målsjanser enn sine motstandere i løpet av VM, og kan derfor sies å ha hatt flaks som kom til finalen (ibid). I enkeltkamper kan følelsen av flaks være stor ettersom man kan oppleve å score på alt fra 0 % til 100 % av målsjansene sine. Sett over lengre tid vil man statistisk sett score på en tredjedel av målsjansene sine, så flaks som fenomen kan sies å kun eksistere i enkeltkamper og ikke over en lengre periode (ibid).

7. Nyere fotballteori

Figur 14. Prioriteringskart for valg av strategi innenfor spillestilen.

Innenfor en spillestil har et lag flere måter å spille forsvarsspill på og flere måter å spille angrepsspill på. Figur 14 illustrerer at det er motspillet og den aktuelle kampens egenart som

avgjør hvilke strategier innenfor spillestilen man velger. Prioriteringskartet i figur 14 er et forsøk på å illustrere spilleprinsippmodellen (Wade 1967; Olsen, Larsen & Semb 1994; Teigen 2005) i lys av spill-motspillteorien Interacting Performances Theory.

I valg av presshøyde kan motstanderlagets spillestil og kvalitet være med på å diktere hvilke situasjoner man ønsker å oppsøke og hvilke man ønsker å unngå. Møter man et lag med dårlige pasningsferdigheter, men som likevel ønsker å spille seg ut bakfra, vil man kanskje velge å presse høyt. Og når man møter et lag som ofte sender mange spillere i angrep og derfor blottlegger seg for kontringer, vil et lavt press kombinert med kontringspill kunne være nyttig.

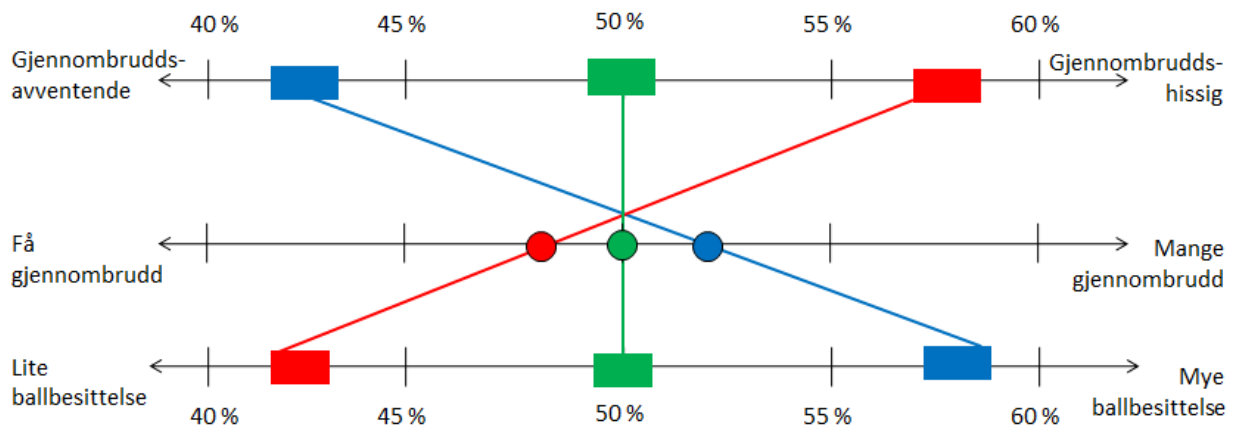
Ved brudd mot vil balanseforholdene i eget lag bestemme om man skal falle tilbake for å gjenopprette balanse eller trykke fremover for å gjenvinne ball. Hvis det er ubalanse i eget lag, kan det være lurt å falle av for å beskytte farlige rom. Hvis man derimot har en viss grad av balanse burde man kanskje forsøke å sende frem spillere for å gjenvinne ballen før den nye ballføreren rekker å gjøre noe skade med den. Hvor dyktige man er på å gjennomføre disse planene vil i stor grad være avhengig av kvaliteten på motspillet og om de ønsker (og evner) å utnytte ubalansen.

Balanseforholdene i forsvarslaget er altså med på å avgjøre om man skal spille avventende eller direkte. Er det ubalanse skal denne utnyttes med flere løp fremover og direkte spill i lengderetning. Hvis forsvaret har en høy grad av balanse er det ikke sikkert at samme strategi er like lurt.

Pasningsspill er et middel for å oppnå scoringsmulighet. Men i figur 14 har jeg også lagt inn strategien kontrollspill. Det finnes situasjoner hvor ballbesittelse er et mål i seg selv, eksempelvis når man leder og det gjenstår kort tid av kampen eller når man trenger en rolig periode i kampen for å spare energi. For å kunne spille på denne måten må man utvikle spillere som er bevisste både på hvordan og når man bruker kontrollspill.

7.1. Tre tilnærminger til angrepsspill

Så langt i denne teksten har jeg belyst at ballbesittelse og gjennombruddshissighet er to ulike parametere og ikke to ytterpunkter av samme sak, slik mange har fått inntrykk av gjennom norske spillestilsdebatter på 1990-tallet. Figuren nedenfor kan illustrere dette. Figuren bygger på Toppfotballsenterets illustrasjon fra Cupfinaleseminaret 2011 (Toppfotballsenteret 2011).

Figur 15. Tre ulike spillestiler illustrert gjennom parameterne gjennombruddshissighet, antall gjennombrudd og ballbesittelse (Toppfotballsenteret 2011).

I figur 15 illustreres hvordan antall gjennombrudd (som vi har sett er en effektivitetsvariabel) kan la seg påvirke av både gjennombruddshissigheten og ballbesittelsesprosenten. Den røde spillestilen belager seg på å ha ballen lite i løpet av kampen, men å gå for tidlig gjennombrudd når de først har ballen. Den blå spillestilen har ballen mye, men er mer kritisk til å gå for gjennombrudd når forsvarslaget er i balanse. En tredje spillestil har en moderat gjennombruddshissighet og en moderat ballbesittelsesprosent. I tillegg er det mulig å tenke seg en fjerde spillestil som pragmatisk kombinerer disse tre spillestilene etter eksempelvis motstanderens kvalitet og spillestil, vær- og baneforhold eller tid og stilling i kampen.

Av lagene som inngår i datamaterialet i denne studien tilhører Barcelona den blå spillestilen, Manchester United den grønne spillestilen og Schalke 04 den røde spillestilen. Det er grunn til å tro at man kan ha suksess med alle disse tre spillestilene hvis de gjennomføres godt. Likevel er det tydelig at de lagene som høster mest trofeer for tiden, Barcelona og det spanske landslaget, tilhører den blå spillestilen.

I Toppfotballsenterets arbeid med denne Champions League analysen var Barcelona det eneste laget som endte opp med positive fortegn på alle typer angrepsslutt (Toppfotballsenteret 2012).

Angrepsslutt per kamp	For	Mot	Forskjell
Mål	2,3	0,9	+1,4
Sjanser	8,6	2,7	+5,9
Avslutninger	15,7	6,7	+9,0
Dødballer i angrep	27,9	15,9	+12,0
Dødballer i forsvar	20,9	19,1	+1,8
Brudd i spill	61,0	57,3	+3,7
Angrepshandlinger med ball	853,3	385,3	+450

Tabell 5. FC Barcelonas angrepsslutt per kamp (Toppfotballsenteret 2012).

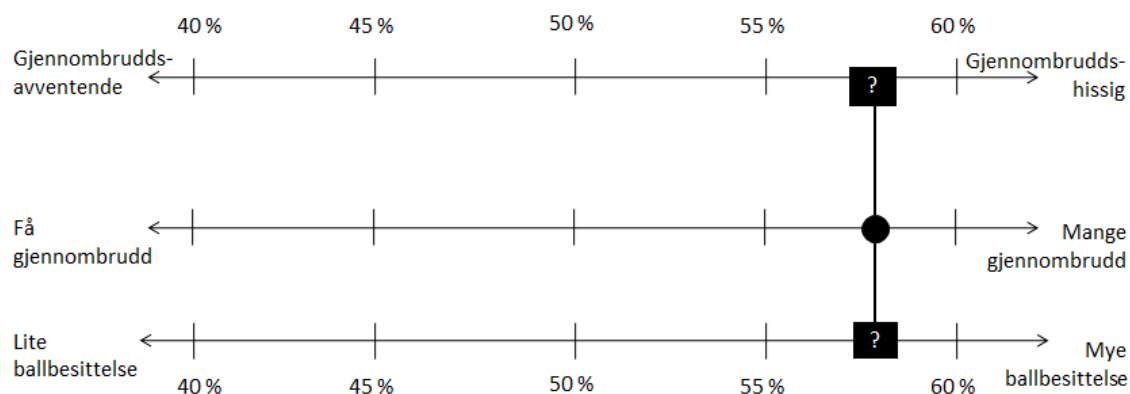
Alle andre lag (altså de som tilhørte den røde eller den grønne spillestilen) endte opp med eksempelvis færre målsjanser enn motstanderlaget, færre dødballer i angrep enn motstanderlaget eller liknende. Vi vet derfor med sikkerhet at måten FC Barcelona spilte fotball i Champions League 2011/2012 var effektiv ettersom de gikk i pluss på alle disse typene parametere. Og under Toppfotballsenterets VM-prosjekt kom de frem til eksakt samme resultat. Spania var det eneste laget med positive fortegn på alle linjer i høyre kolonne (Toppfotballsenteret 2010) – et lag som også tilhører den blå spillestilen.

Måten man angriper på kan også endres i løpet av kampen. Et lag angriper ofte nærmere en blå spillestil når man leder og nærmere en rød spillestil når man ligger under (Toppfotballsenteret 2012). Resultatene Toppfotballsenteret fant i VM 2010 og Champions League 2010/2011 peker på at spillestilen til lag som leder også er mer effektiv enn spillestilen til lag som ligger under, noe tabellen under illustrerer. Det er altså grunn til å tro at den blå spillestilen har noe for seg.

	Leder	Ligger under
Mål	79	51
Sjanse	239	179
Avslutning	671	669
Innlegg	767	1067

Tabell 6. Antall mål, sjanser, avslutninger og innlegg blant lag som leder og ligger under (Toppfotballsenteret 2012).

Det er også grunn til å spekulere i om det er mulig å ha både høye ballbesittelsestall og høy gjennombruddshissighet som vist i figuren nedenfor.

Figur 16. Illustrasjon av en tenkt effektiv spillestil med høy ballbesittelse og høy gjennombruddshissighet.

Så vidt meg bekjent er ikke en slik spillestil i bruk på toppnivå. Som et tankeeksperiment kan man likevel klare å se for seg en liknende spillestil i kamper hvor et A-lag spiller mot et guttelag, eller hvor et Tippelagalag spiller mot et Toppserielag. En slik spillestil har som premiss at man evner å spille forsvaret i ubalanse relativt hurtig for så å utnytte denne ubalansen med en gang. Ved balltap og i forsvarsspill generelt må man i en slik spillestil presse med en vanvittig intensitet høyt oppe på banen for å kunne erobre ballen og sørge for at motstander nesten aldri får låne ballen. Men i rent seriespill og i turneringer på høyeste nivå som er preget av en viss jevnbyrdighet har jeg vanskelig for å se at denne spillestilen er gjennomførbar, mye på grunn av at de fleste lag på toppnivå har så gode balanseforhold (Toppfotballsenteret 2012).

8. Den blå spillestilen og pasningsspillet

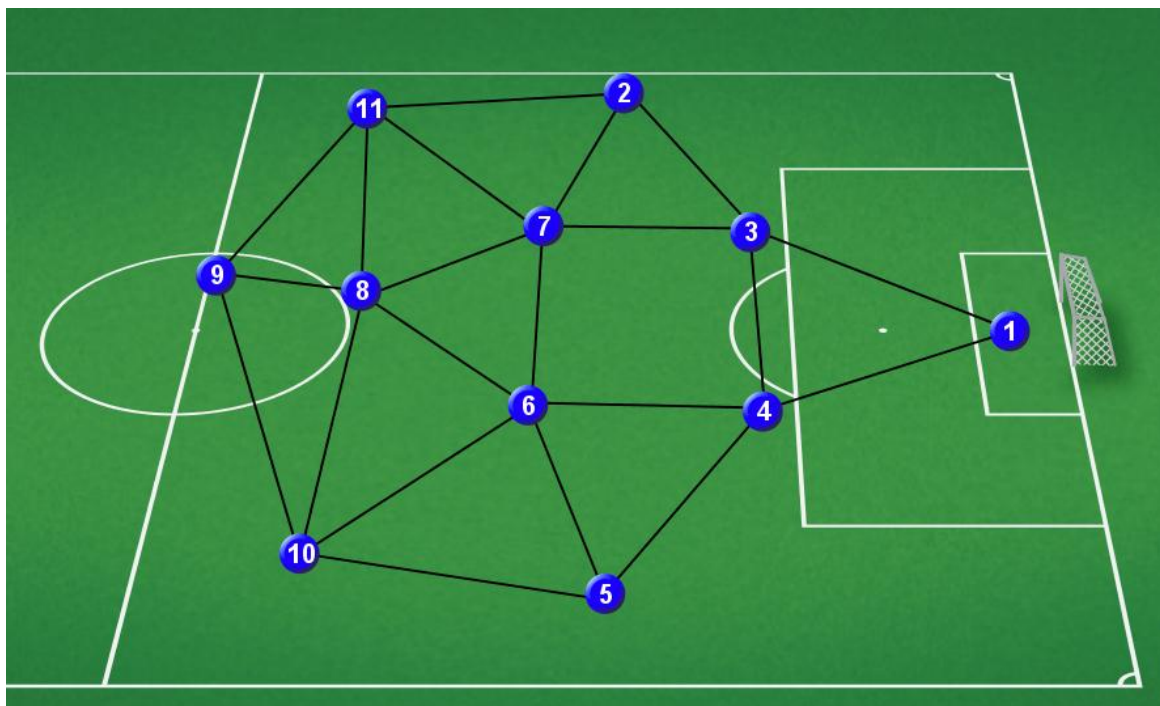
Den blå spillestilen som illustrert i figur 15 er preget av gjennombruddsavventelse og mye ballbesittelse. En betydelig bestanddel i dette angrepsspillet er pasningsspillet. Vi har allerede sett på angrep i balanse, antall gjennombrudd, spill mot begynnende ubalanse m.m. I dette avsnittet skal vi se spillsituasjon for spillsituasjon hvordan den blå spillestilen kan anvende pasningsspillet på en hensiktsmessig måte i lys av de resultatene som er presentert i denne studien.

Toppfotballsenteret (2012) har pekt på gjennombruddets rolle som en nødvendig forutsetning for å score mål, svekke motstanders balanse, svekke ulik forsvarsstruktur, sette de fremste spillerne i best mulige situasjoner, gi anledning til et effektivt gjenvinningspill ved balltap,

tappe motstanderlaget fysisk og mentalt for energi og å beholde ballen på et stort område av banen som et middel for å opprettholde resultatet i kampen. Disse ulike nivåene av pasningsspill kommer også til syne gjennom prioriteringskartet i figur 14. Gjennom de påfølgende avsnittene tar jeg for meg pasningsspilletts rolle i å svekke forsvarsstruktur og balanse, legge til rette for gjenvinning, samt som et middel for å tappe energi fra motstanderlaget.

8.1. Pasningsspill som verktøy til å svekke forswarets struktur og balanse

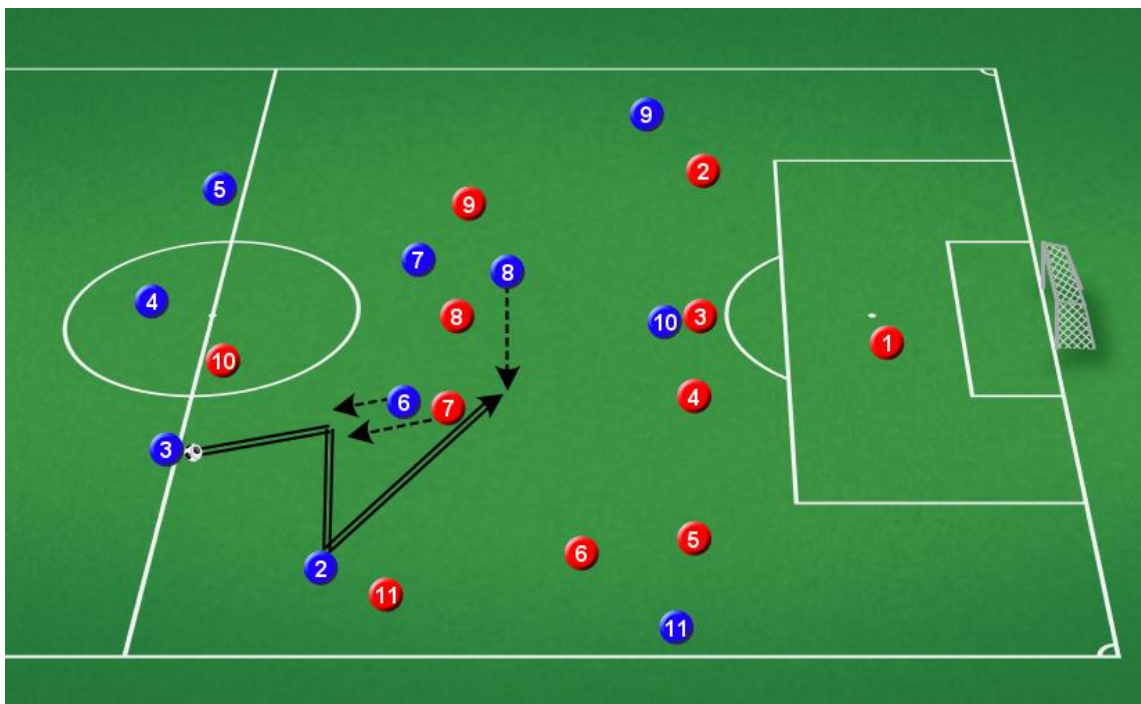
For å kunne gjennomføre den blå spillestilen må man ha gode fotballspillere, jamfør tidligere argumentasjon rundt klubbindeks i VM og ulike kåringer. Videre vil formasjonen legge noen føringer for hvordan man skal kunne spille gjennombruddsavventende mot god balanse og gjennombruddshissig mot ubalanse. Et eksempel på en formasjon som ivaretar gode pasningsvinkler er 1-4-2-3-1.

Figur 17. Pasningsvinkler i 1-4-2-3-1.

I henhold til spilleprinsippmodellen (Wade 1967; Olsen, Larsen & Semb 1994; Teigen 2005) er pasningsspill primært et verktøy for å score mål (eller komme til målsjanse, jamfør tidligere diskusjon om flaks/uflaks), sekundært et verktøy for å skape gjennombrudd og tertiært et verktøy for å skape og utnytte rom. Av resultatene i denne studien har vi sett at måten man skaper og utnytter rom er nært knyttet til balanseforholdene i motstanderlaget. Og som Toppfotballsenteret (2012) peker på spiller pasningsspillet en rolle i å svekke

motstanders forsvarsstruktur og balanse. Med en 1-4-2-3-1 formasjon har man blant annet gode pasningsvinkler mellom back, stopper og sentral midtbane gitt fra formasjonens side. Disse pasningsvinklene kan brukes til eksempelvis å spille opp nr 6 med mann i rygg. På denne måten vil man få forsvarsspilleren til å bryte ut av forsvarsformasjonen for å støte opp i nr 6 og i forlengelsen av dette svekke forsvarsstrukturen. Dette hullet som forsvarsspilleren etterlater seg kan videre utnyttes til å skape gjennombrudd. Eksempelvis kan spiller nr 8 finne rom i forsvarslagets midtre ledd, vende opp og skape begynnende ubalanse som vist i figuren på neste side. Gjennom å spille opp på markerte spillere eller strategisk spille på seg press kan man få forsvarsspillerne ut av sine opprinnelige utgangsposisjoner og på denne måten svekke forsvarsstrukturen i eksempelvis et midtbaneledd. Ved å utnytte denne svekkede strukturen med å spille inn i de nye ledige rommene kan man også svekke balanseforholdene i forsvarslaget. Etter min mening blir balanseforholdene svekket når angrepslaget utnytter den svekkede forsvarsstrukturen. Det jeg mener kjennetegnet Barcelonas pasningsspill var at de spilte i stykker forsvarsstrukturen i midtbaneleddet til motstanderne uten at de umiddelbart gikk for gjennombruddet (i motsetning av hva det blå laget gjør i figur 18), men heller repeterte denne prosessen til strukturen var så svekket at sannsynligheten for å lykkes i gjennombruddet og svekke balanseforholdene ble vurdert som stor nok.

Figur 18. Pasningsspill som verktøy til å svekke forsvarsstruktur og balanseforhold.

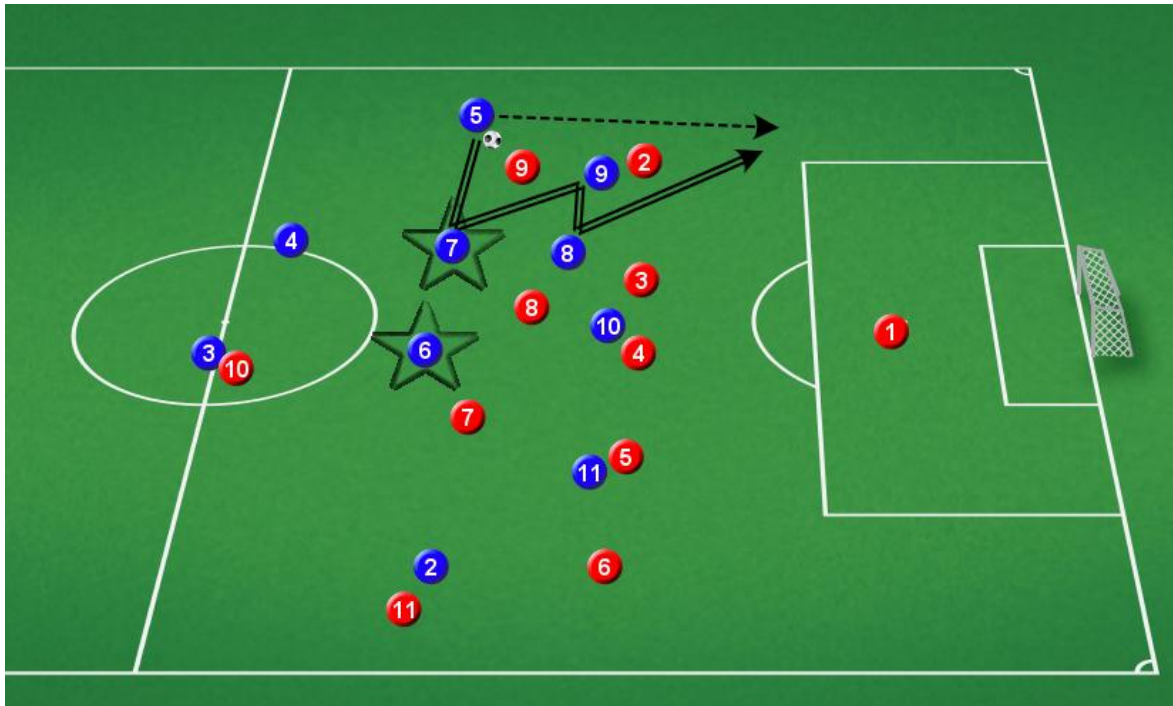
8.2. Pasningsspill som legger til rette for effektivt gjenvinningsspill

I denne masteroppgaven ser jeg på balanseforhold ved brudd mot som en del av angrepsspillet, siden denne balansen henviser til hvordan spillerne på det blå laget var plassert i samme sekund som de mistet ballen.

Noe som etter min mening er en ferdighet i utvikling er evnen til å angripe i balanse på en slik måte at man bruker mye bredde og dybde, men likevel evner å holde laget kompakt. Dette kan høres paradoksalt ut, men forhåpentligvis hjelper figur 19 på neste side med å illustrere dette. 1-4-2-3-1 formasjonen gir mulighet til å balansere laget med to sentrale midtbanespillere som i stor grad ligger på forsvarssiden av ballen når man angriper. På denne måten fungerer de både som pasningsalternativer i støtte og gjenvinningsspillere ved brudd imot. Av figur 19 på neste side ser vi at det blå laget baserer seg på et kortpasningsspill i relativt trange rom. For det første stiller dette store krav til spillernes ferdigheter, noe jeg skal komme tilbake til senere. Men når man spiller på små flater opparbeider ikke forsvarsspillerne seg noe fart i presset sitt og kan fort blir overrasket av dybdeløp eller eksplosive bevegelser inn i bakrom. Gjennom å ha noen få meter mellom pasningslegger og pasningsmottaker skaper dette et særdeles hurtig kortpasningsspill. Når forsvarsspilleren tar et steg frem for å presse eller står på feil fot kan dette hurtig utnyttes med en eksplosiv og overraskende bevegelse inn i bakrommet med en tilhørende rask pasning. For videoeksempler på slikt pasningsspill besøk denne videoen som ligger ute på Toppfotballsenterets fotballab: <http://fotballab.no/play?code=cLVnjaaOR1CK>.

Gjennom å holde laget såpass kompakt når man angriper gir dette en rekke gode forutsetninger for å gjenvinne ballen hurtig. Hvis blå nr 9 mister ballen i figur 19 vil det være mange nok blå spillere i umiddelbar nærhet til å overbefolke rommet rundt den nye (røde) ballføreren, stenge av nære pasningsmuligheter og legge et intenst press på ballen. Dermed har denne måten å bygge opp pasningsspillet på også lagt til rette for effektive gjenvinninger.

I følge Toppfotballsenteret (2012) hadde ca 60 % av alle scoringer sin angrepsstart på motstanders banehalvdel i Champions League 2010/2011, noe som kan være med på å indikere viktigheten av å utvikle et godt gjenvinningsspill (og et godt høyt press).

Figur 19. Angrep i balanse hvor blått lag har både god dybde og god bredde, men samtidig er kompakte og klare for gjenvinningsspill.

8.3. Pasingsspill som verktøy til å tappe motstanderlaget for energi

Det er påvist at det scores flest mål på slutten av hver omgang og særlig i slutten av andre omgang (Larsen 1992; Toppfotballsenteret 2012). Dette kan skyldes mange faktorer, men man har grunn til å tro at fysisk utmattelse er en sentral faktor. I tabell 7 ser vi at det både i VM 2010 og i Champions League 2010/2011 ble scoret flere mål i de periodene hvor vi har grunn til å tro at spillerne var mest utmattet.

	VM	CL
0-15 min	15	5
16-30 min	23	12
31-45+ min	22	15
45-60 min	23	14
61-75 min	27	15
76-90+ min	37	18
Totalt	147	79

Tabell 7. Scoringer i VM og Champions League fordelt på perioder i kampen
(Toppfotballsenteret 2012).

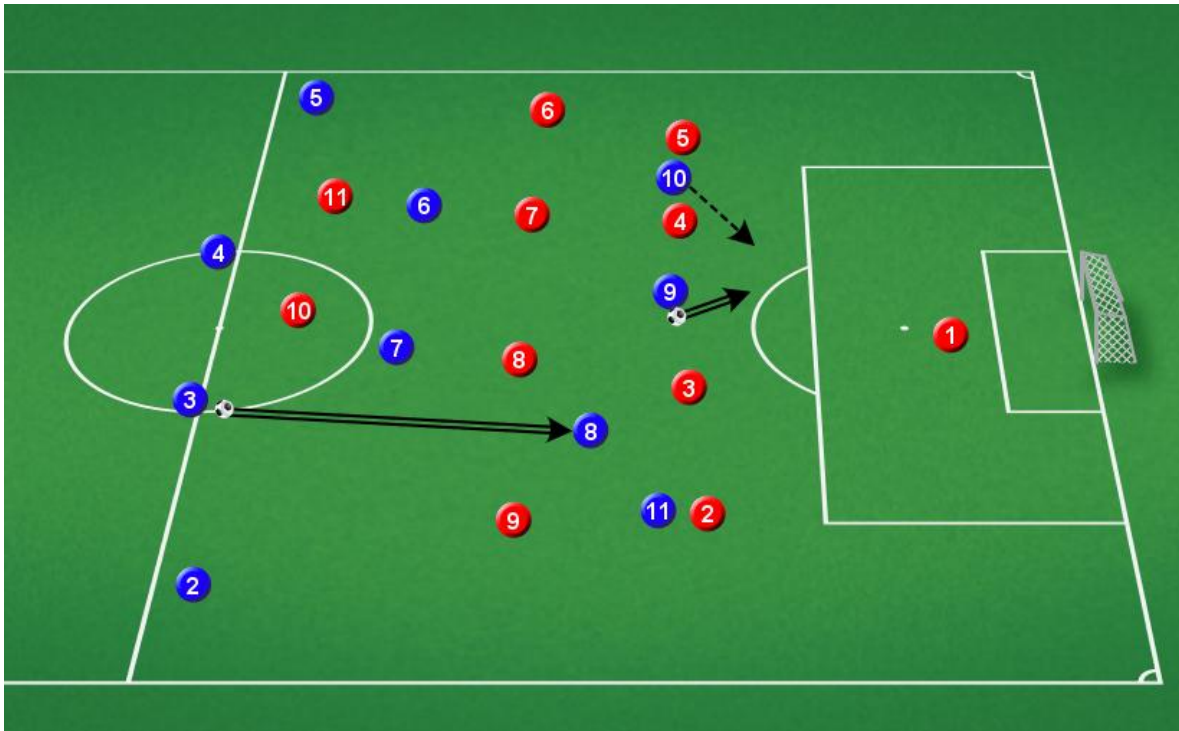
Pasningsspillet kan være et effektivt verktøy til å få motstanderlagets spillere til å bruke energi. Ved å flytte ballen rundt i laget så forsvarsspillerne må løpe etter ballen vil de langsomt, men sikkert tappes for energi. Med energi menes både de fysiske energilagrene i musklene, men også mental energi forstått som motivasjon til å fortsette å løpe og evne til å konsentrere seg i kampavgjørende situasjoner. I prioriteringskartet i figur 14 har jeg pekt på *kontrollspill* som en angrepsform hvor man holder ballen i laget – ikke primært for å skape ubalanse og gjennombrudd, men for å drepe motivasjonen i motstanderlaget og få minuttene til å gå når man er kort tid fra seier i kampen. Men også den gjennombruddsavventende måten å angripe på kan ha elementer av dette i seg, selv om man ikke er minutter fra å innkassere tre poeng på slutten av en kamp. Et pasningsspill som har som delmål å utmatte motstanderlaget må nødvendigvis være gjennombruddsavventende siden et gjennombruddshissig pasningsspill ofte medfører at ballen går ut av spill og dermed gir motstanderen pauser langt oftere.

9. Mot en ny forståelse av pasningsspill

Etter å ha reflektert litt rundt hva pasningsspill egentlig er og hva det er bygd opp av opplevde jeg å ikke ha et språk til å beskrive det jeg så. Hva kaller man en pasning opp til en hardt presset feilvendt medspiller som blir slått direkte tilbake igjen – og hva er effekten av en slik pasning? Hva oppnår et lag med å spille opp en rettvendt spiller i mellomrommet – og hvordan påvirker en slik pasning forsvarslaget?

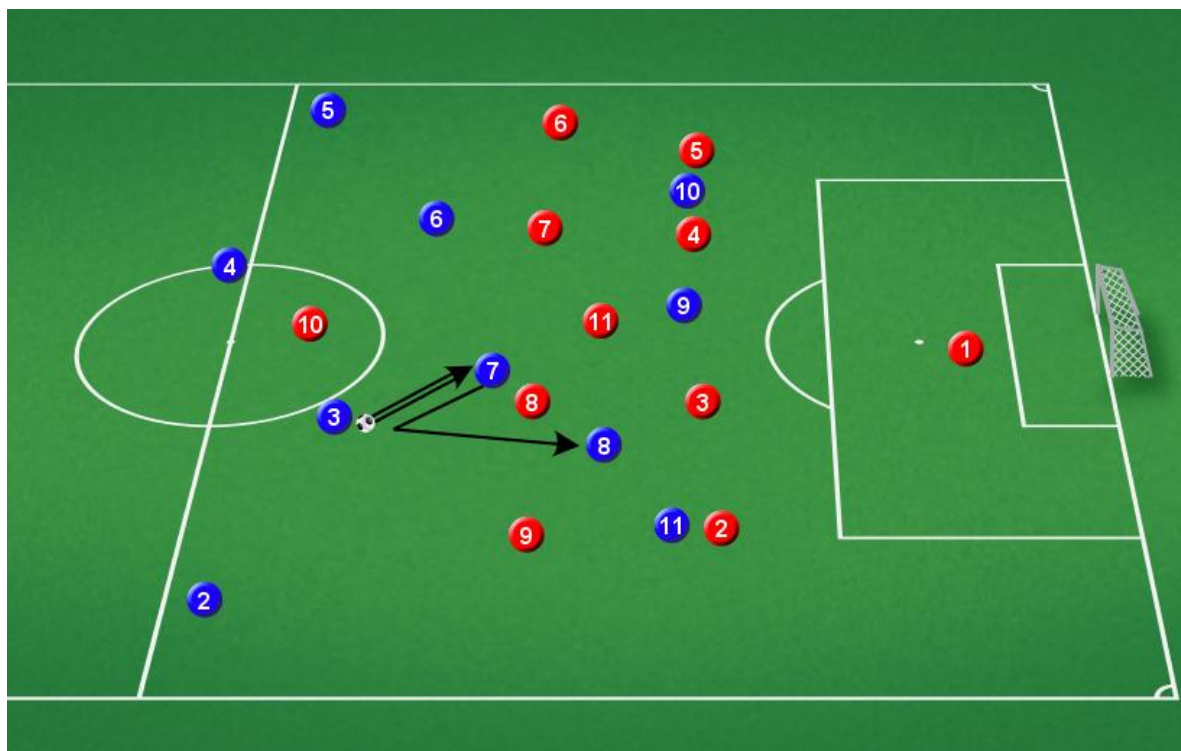
For å forsøke å få litt bedre oversikt over pasningsspillet som fenomen brøt jeg ned pasningsspillet til ulike pasningstyper jeg så forekom ofte i løpet av en kamp og så på hva hensikten med pasningen var og hvordan den påvirket angrepslaget og forsvarslaget. Det jeg så var syv ulike pasningstyper. Med pasningstyper mener jeg ikke tilslagsteknikker eller pasningskombinasjoner som overlapp, veggspill, tredjemannsløp og liknende. Nei, jeg brukte Interacting Performances Theory som bakteppe for å forsøke å forstå hvordan ulike typer pasninger påvirket spillet og det samtidige motspillet.

Det jeg har kalt *ubalansepasningen* er en pasning som direkte svekker balanseforholdene i forsvarslaget, for eksempel ved å spille seg gjennom et av pressleddene i forsvarslaget. Ubalansepasningen er derfor en gjennombruddspasning, men ikke alle gjennombruddspasninger er ubalansepasninger. Eksempler på ubalansepasninger er en midtback som spiller opp en midtbanespiller i mellomrommet eller en spiss som flikker ballen videre på et løp inn i bakrom.

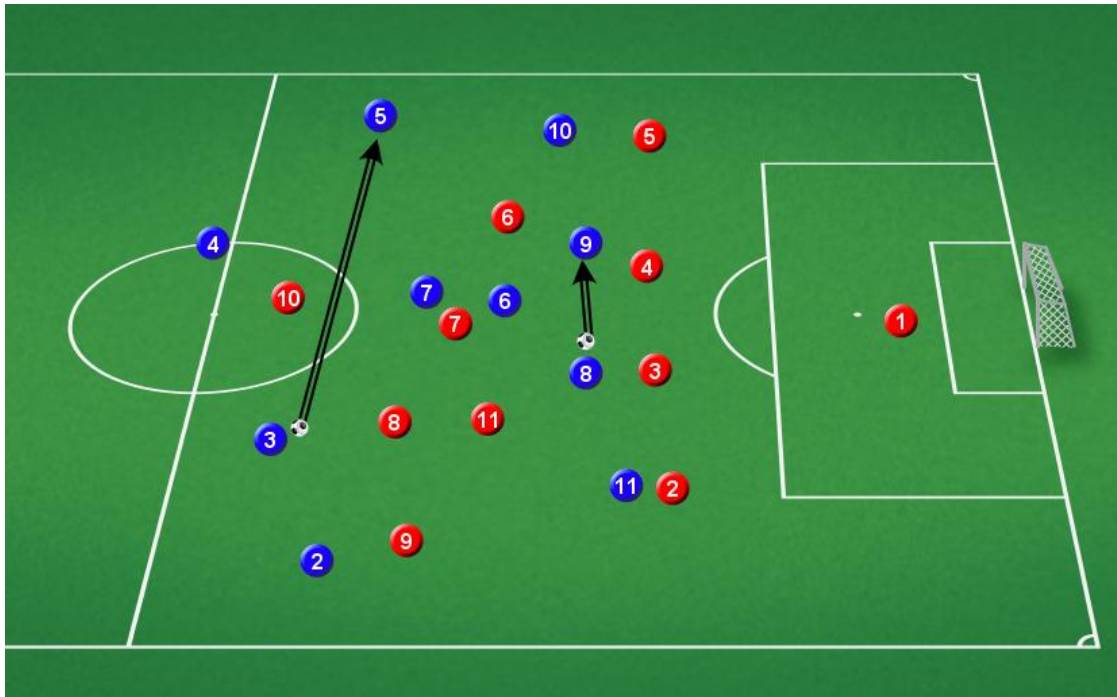
Figur 20. Eksempler på ubalansepasninger som direkte svekker balanseforholdene i forsvarslaget.

Presspasningen brukes når man ønsker å spille på en medspiller press og på den måten få forsvarsspillere ut av sine utgangsposisjoner, noe som skaper rom som kan utnyttes om to trekk. Et vanlig eksempel på dette er midtbacken som spiller opp en midtbanespiller som får press i ryggen fra en av forsvarslagets midtbanespillere som har brutt ut av formasjonen sin og etterlatt rom bak seg. En presspasning kan både være en gjennombruddspasning forbi en eller flere motspillere i banens lengderetning eller det kan være en pasning mellom to spillere i framrom og derfor ikke kunne kategoriseres som gjennombruddspasning.

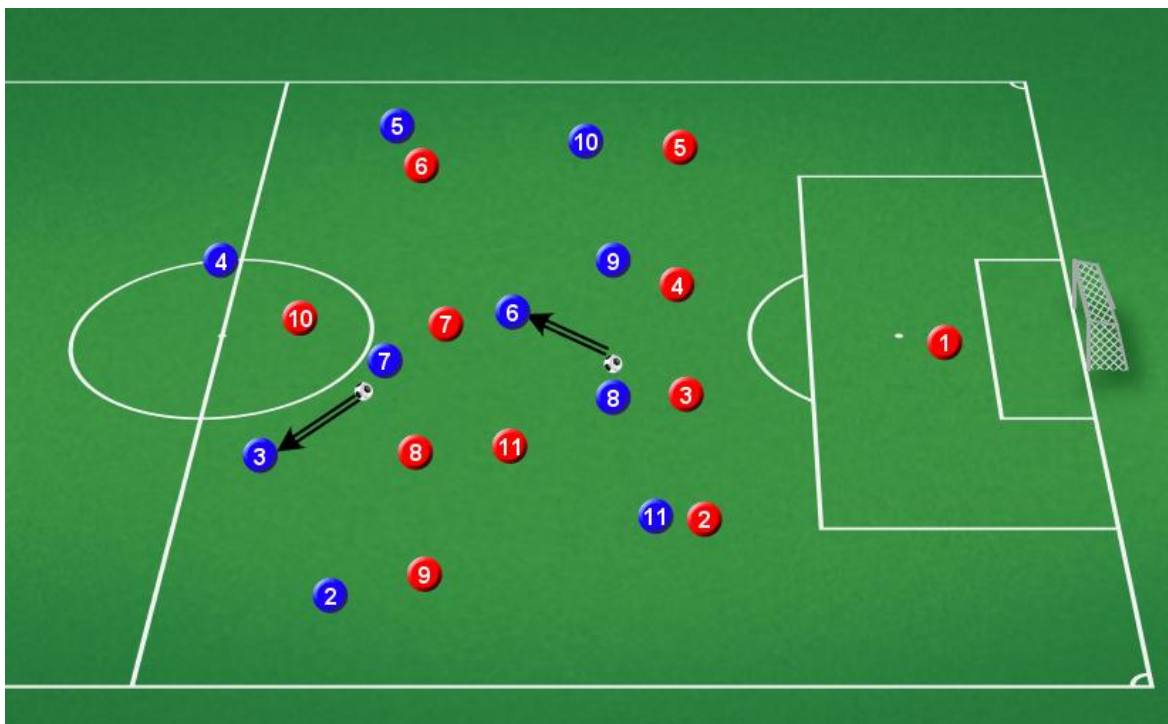
Figur 21. Eksempel på presspassning som brukes for å spille på seg press og på den måten svekke forsvarsstrukturen i forsvarslaget.

Vripasningen har to funksjoner. Det ene er å flytte forsvarslaget sideveis, noe som kan skape rom i presseleddene og mellom presseleddene. Det andre er å flytte angrepsspillet fra en side med stor konsentrasjon av forsvarsspillere over til den andre siden av banens bredde hvor det er lavere grad av konsentrasjon. Vripasningen kan både være en gjennombruddspassing forbi en eller flere spillere i banens lengderetning eller en passning som kun går på tvers av banens bredde uten å passere noen motspillere i banens lengderetning. Vripasningen brukes over både korte og lange avstander.

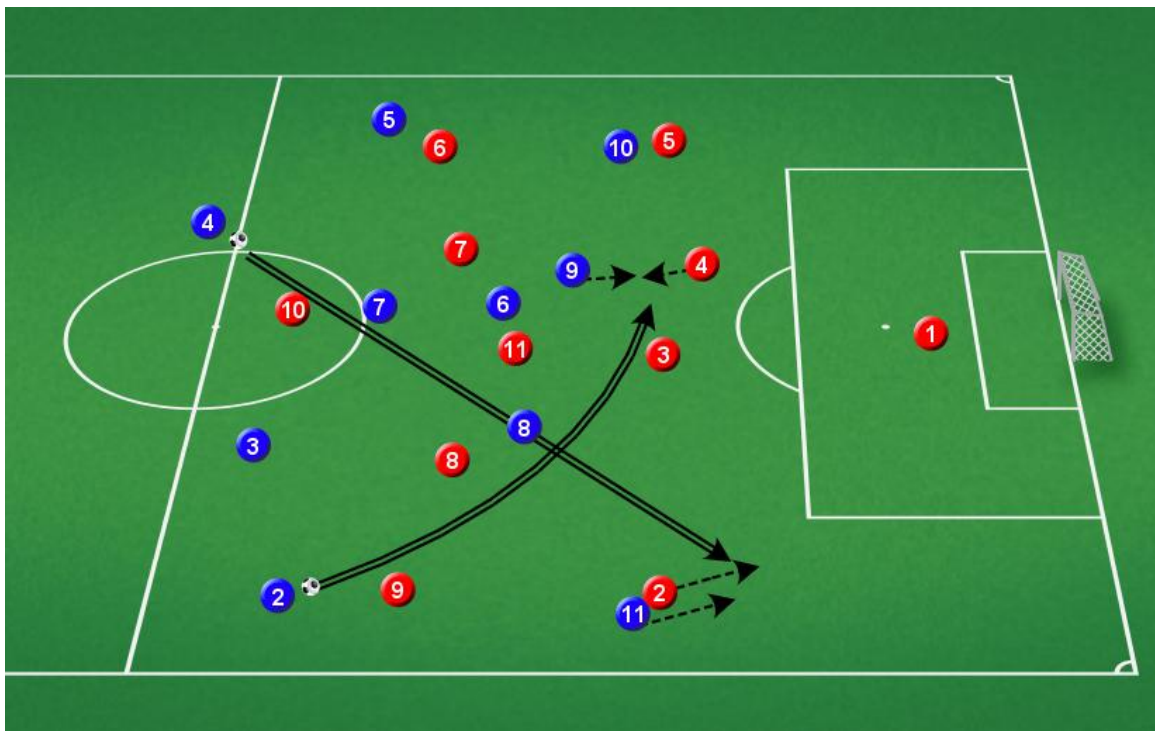
Figur 22. *Eksempler på vripasninger som brukes for å flytte forsvarslaget sideveis eller for å flytte spillet over til en side med lavere grad av konsentrering av forsvarsspillere.*

Støttepasningen brukes ofte enten i kombinasjon med vripasninger for å flytte angrepsspillet til en annen side av banens bredde eller i kombinasjon med presspasninger for å i neste trekk utnytte rom fremover på banen. Den brukes også ofte når ballfører er hardt presset.

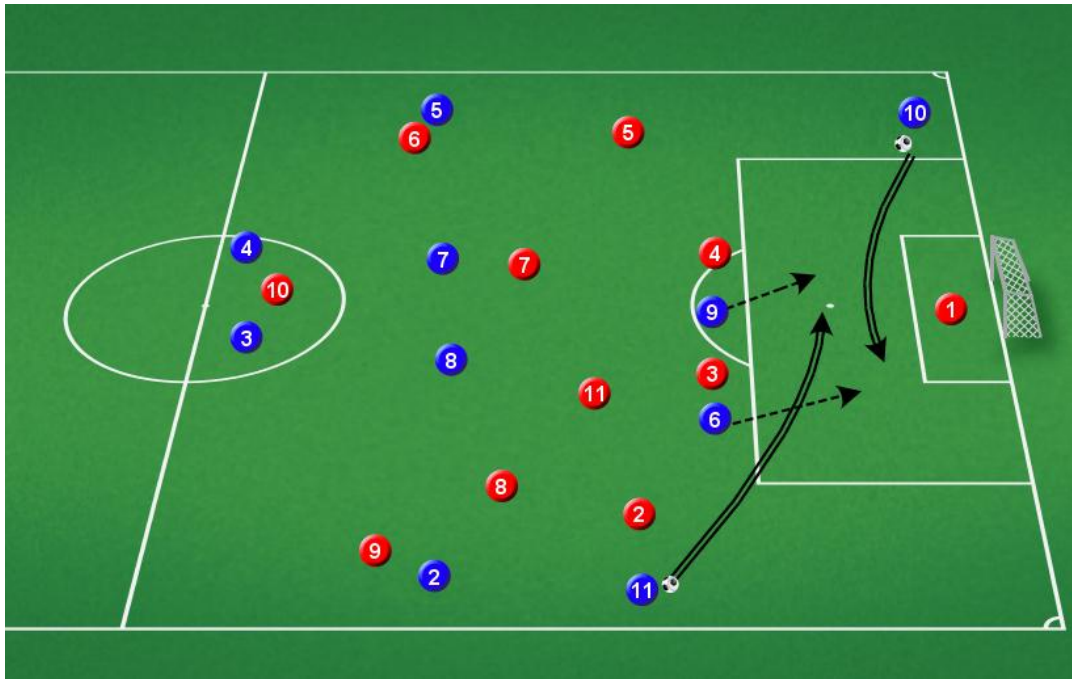
Figur 23. *Eksempler på støttepasninger som benyttes i pressede situasjoner eller som en del av prosessen med å vri spillet.*

Duellpasningen er på lik linje med ubalansepasningen en gjennombruddspasning. Duellpasningen slås ofte til hodeduell lengre frem på banen uten at pasningen i seg selv har svekket balanseforholdene i forsvarslaget – ettersom mottaker av pasningen ikke har kontroll på ballen og spillet befinner seg i en nulltilstand hvor ingen av lagene har ballbesittelse. Et eksempel på dette er en keeper som har ballen i hendene og velger å sentre opp til en spiss som står markert av to forsvarsspillere. Hvis spissen evner å vinne denne hodeduellen og heade ballen inn i mellomrommet til en medspiller må dette sees på som en helt ny angrepshandling som kommer i etterkant av duellpasningen. Duellpasningens erkeeksempel er Flo-pasningen fra 1990-tallets Drillos hvor den ble kombinert med stuss/flikk på avtalte løp rundt duellen – noe som ofte ble brukt med suksess til å svekke motstanders balanse. Klareringen ser ut til å være nært beslektet med duellpasningen, men kan ikke sees på som en pasning ettersom en pasning er relasjonell og forutsetter en pasningslegger og en (intensjonell) pasningsmottaker. Klareringen er ofte en forsvarshandling for å fjerne ballen fra hardt pressede rom og går svært sjelden til en medspiller.

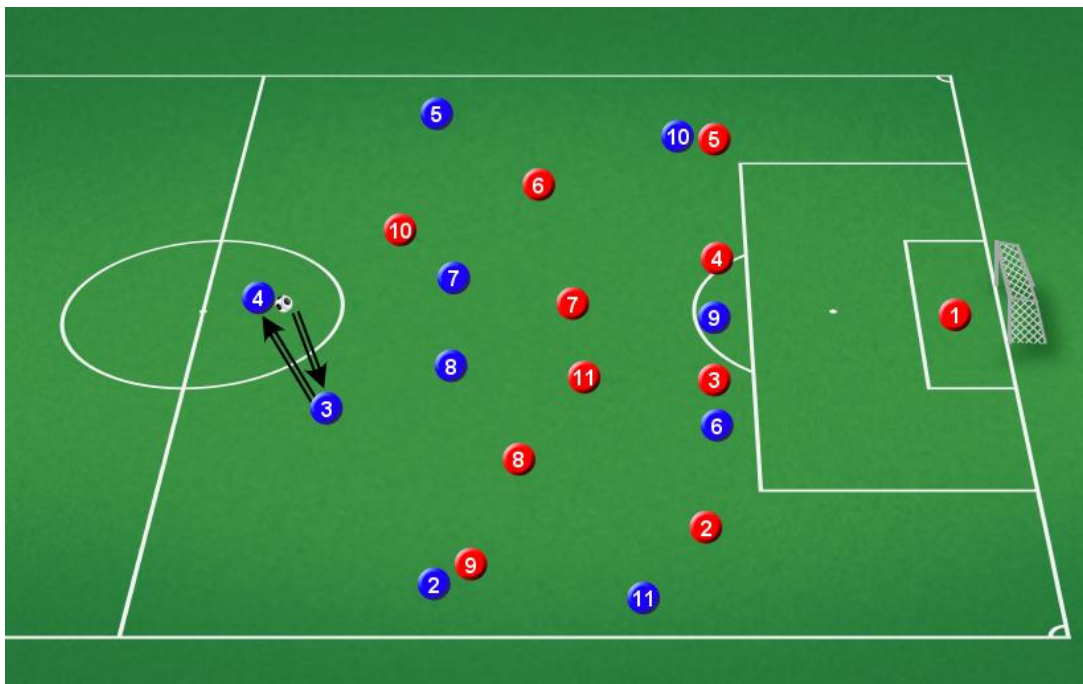
Figur 24. *Eksempler på duellpasninger hvor det er like stor sannsynlighet for at motspiller kommer først på ball som at medspiller kommer først på ball.*

Innlegget skiller seg fra andre typer pasninger fordi det slås inn foran mål fra korridorene av banens bredde.

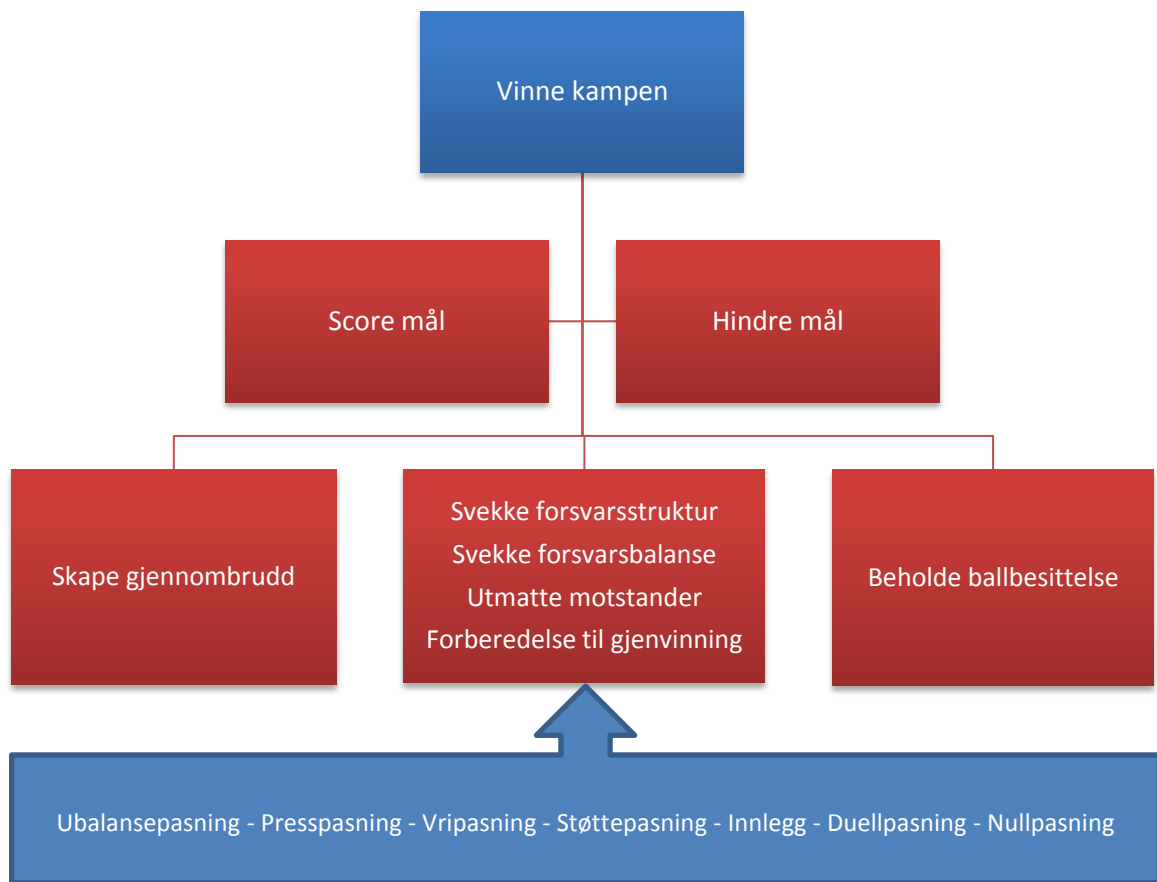

Figur 25. Eksempler på innlegg fra korridorene av banens bredde som slås inn foran mål.

Nullpasningen henviser til situasjoner hvor en spiller sentrer til en annen uten at dette tilsynelatende har endret noe. Ikke har man spilt på noen press, ikke har man endret balanseforholdene i forsvarslaget og ikke har man flyttet et presseledd sideveis. Eksempelvis kan man se Barcelonaspillere sentre to, tre pasninger til hverandre upresset – ofte i framrommet.

Figur 26. Eksempler på nullpasninger som tilsynelatende ikke påvirker verken forsvarslaget eller angrepslaget.

Figur 27. Pasningsprinsippmodellen

Pasningsprinsippmodellen i figur 27 er et forsøk på å fremstille pasningsspilletts bestanddeler og taktiske rammeverk. Pasningsprinsippmodellen må sees i sammenheng med Prioriteringskartet i figur 14 og diskusjonen vedrørende gjennombruddsavventende mot god balanse og gjennombruddshissig mot ubalanse, jamfør figur 11. Pasningsprinsippmodellen peker på at pasningsspillet primært er et verktøy for å vinne kampen. Dernest kan man både bruke pasningsspill til å skape gjennombrudd for å score mål og til å beholde ballbesittelse for å hindre mål mot. Videre beskriver modellen at pasningsspillet kan brukes som et verktøy til å svekke forsvarsstruktur, svekke forsvarsbalanse, utmatte motstander og som forberedelse til et eventuelt gjenvinningsspill. Nederst i figuren har jeg skissert de syv pasningstypene jeg mener pasningsspillet består av. Etter min mening favner pasningsprinsippmodellen de overordnede taktiske prinsippene for pasningsspill på en måte som er oversiktlig og som legger noen praktiske føringer for hvordan man kan trene på pasningsspill i hverdagen.

10. Utvikling av spillere inn imot den blå spillestilen

Hensikten med fotballforskning slik jeg ser det er å finne kunnskap om fotballspillet og ta med denne kunnskapen ut på kunstgresset i spillerutviklingsarbeidet, lagsutviklingsarbeidet – og ikke minst i klubbutviklingsarbeidet. Når vi som fotballtrenere, fotballforskere og pedagoger skal anvende denne kunnskapen må dette pakkes inn og fremstilles på en forståelig måte for spillerne.

10.1. Poenger å ta med fra denne masteroppgaven

Siden denne masteroppgaven tar for seg angrepsspill utelater jeg å nevne de defensive antitesene til punktene nedenfor. I lagsutviklingen handler det om å utvikle en enhet som evner å

1. skape mange gjennombrudd gjennom å spille gjennombruddsavventende mot god balanse og gjennombruddshissig mot ubalanse
2. angripe i balanse for å kunne gjenvinne effektivt ved balltap
3. både beholde ballbesittelse og skape gjennombrudd under pressede tid- og romforhold når man spiller seg ut av gjenvinningspress og når man bearbeider strukturen og balanseforholdene i forsvarslaget

I spillerutviklingen handler det om å utvikle fotballspillere som evner å

1. lese balanseforhold i motstanderlaget for å avgjøre hvilke handlingsvalg som kan være mest effektive.
2. lese balanseforhold i eget lag for å avgjøre hvilke handlingsvalg som kan være mest effektive.
3. fatte effektive handlingsvalg og utføre disse under svært pressede tid- og romforhold i angrepsspillet både for å kunne spille seg ut av gjenvinningspress og for å kunne fremprovosere svekket forsvarsstruktur og forsvarsbalanse.

10.2. Sentrale momenter i spillerutviklingen

Når laget er i angrep må spillerne bevisstgjøres på viktigheten av å flytte blikket bort fra ballen og over på leting etter ledige rom og plasseringen til medspillere og motspillere. Gjennom å hele tiden skaffe seg informasjon om hva som rører seg på banen – både foran seg, bak seg og på sidene – tilegner man seg en større informasjonsbank til å avgjøre hvilken balansetilstand motstanderlaget er i og hvilken balansetilstand eget lag er i og i forlengelsen av dette – hvilke handlingsvalg som er mest effektive. Tilrettelegging av fornuftige øvelser

og oppfølging av disse øvelsene vil hjelpe spillerne til å bruke denne informasjonen til å fatte effektive handlingsvalg og utføre disse på en hensiktsmessig måte, for eksempel gjennom å spille en «trygg» pasning når angrepslaget har dårlige balanseforhold eller å gå for ubalansepasningen når motstanderlagets forsvarsstruktur har slått sprekker.

Under pressede tid og romforhold må man også evne å kamuflere handlingsvalgene sine. Dette innebærer å legge inn en finte i medtaket, dribblingene og pasningene. Gjennom å late som at man slår ballen direkte tilbake fra avsender med en støttepasning, men heller slipper den forbi seg med en nulltouchvending har man kanskje klart å kvitte seg med presset og dermed «kjøpt seg» ekstra tid og rom til å skape trøbbel for motstanderlaget. Et annet eksempel er å motta ballen med en skuddfinte som får (den dårlige) førsteforsvareren til å hoppe rundt i lufta. Slike små detaljer er essensielle for å lykkes under pressede tid- og romforhold, så dette må vies stor oppmerksomhet i del- og spilløvelser på trening.

Disse to momentene – orientering og kamuflasje – bør gjennomsyre alt i treningsarbeidet, både i forhold til pasningsspill, dribbling, vending og målscoreing, for nettopp å kunne håndtere de pressede tid- og romforholdene, samt å ha oversikt over balanseforholdene i begge lagene til enhver tid.

10.3. Eksempler på øvelser som ivaretar de sentrale momentene

For å kunne utvikle spillere som møter disse kravene i kamp må man også jobbe under de samme forholdene på trening. Det vil si at spillerne på trening til stadighet må bli spilt opp feilvendt eller sidevendt under hardt press hvor de har små og få ledige rom å ta med ballen inn i. Retningsbestemte spill-motspilløvelser med pressede tid- og romforhold kan være hensiktsmessig for å få frem mange slike situasjoner. I tillegg bør man skape øvelser hvor spillerne får belønning for å utnytte ubalanse og for å gjenvinne ballen umiddelbart etter balltap. Spillerne må få gjøre seg erfaringer om hvordan man skal spille når man operer på store flater og hvordan man må spille når rommene blir mindre.

Målet med denne delen av masteroppgaven er ikke å komme med noen fasit eller komplett øvelsesbank, men heller utfordre leserne til å produsere øvelser som er så utviklende som mulig inn imot å lokke frem de fotballferdighetene som kan vise seg å være nødvendige for å lykkes på topp internasjonalt nivå.

Tre mot tre mølla:

Innenfor en firkant på 10x15 meter spiller man tre mot tre. Her spiller man på tre forskjellige baner. På bane 1 får man scoring for fem pasninger på rad innad i laget. På bane 2 får man poeng for kontrollert føring over linja, og selvfølgelig spilles det med offsideregel. På bane 3 får man poeng for scoring gjennom kjeglemål hvis man ikke har keeper på trening – og poeng for scoring i syvermål bak keeper om man har

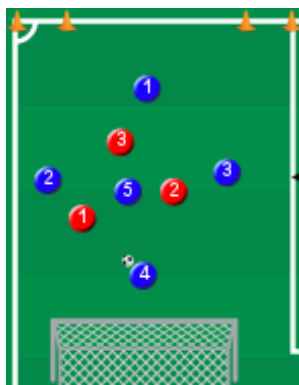
keepere på trening. Dersom keeperne i seriespillet spiller kamper med ellevermål kan ellevermål benyttes. Hvis man scorer gjennom kjeglemål må man huske å sette opp syvermål bak kjeglemålene så man slipper å hente ballen etter hvert skudd. Kampene varer i tre minutter med ett til to minutters pause mellom kampene. Man spiller to kamper på samme bane før man bytter bane. Pausene bruker lagene på å snakke seg i mellom om hvilke utfordringer de møter i den spesifikke kampformen og hvordan de ønsker å spille i den neste kampen.

Touchdown:

I denne øvelsen spiller 5 blå spillere mot 5 røde spillere i 2-1-2 formasjon. I tillegg har det angripende laget to jokere. Lagene scorer mål ved å sentre først til den ene jokeren for så å sentre til den andre jokeren. Disse to jokerne må bevege seg i hver sin sone i hver ende av banen som er markert med de gule kjeglene. Lagene velger selv hvilken joker de vil sentre til først, for så å forsøke å sentre til motsatt joker for å få poeng. Banestørrelsen er 15 x 20 meter og man spiller med offside.

Rødt kort:

Dette er en øvelse hvor det ene laget er i overtall og må benytte seg av pasningsspill for å score mål, mens det andre laget er i undertall og må benytte seg av driblinger og skudd for å score mål. Overtallslaget skal score ved å drible gjennom to kjeglemål – ett på hver side av banens bredde. Undertallslaget scorer ved å skyte ballen inn i det åpne syvermålet. På denne måten må overtallslaget også være nøye med høyt press og gjenvinninger for å ikke tillate undertallslaget å skyte ballen i mål. Fem minutters kamper med rullering på lag, refleksjon og evaluering i pausene. Man kan spille med 5 blå spillere i 1-3-1 formasjon mot 3 røde spillere, alternativt 7v4 med 3-1-3 formasjon vs 1-2-1 formasjon for de eldre / mest utviklede pasningsspillerne. Banestørrelse er 15 x 20 meter / 20 x 30 meter hvis man spiller 7v4.

En annen variant av Rødt kort er at det står et syvermål på hver dødlinje av banen. Overtallslaget (5 blå spillere) skal bruke pasningsspill for å komme i scoringsposisjon mot målet til undertallslaget hvor det står en målvakt. Undertallslaget scorer ved å skyte ballen inn i et åpent syvermål.

11. Konklusjon

Denne teoribaserte empiriske studien har testet tre hypoteser for å kunne si noe om spillmotspill i fotball. Hypotese 1 ble bekreftet og konstaterte at finalistene hadde flere gjennombrudd til farlig rom enn sine kamper motstanderlag. I tråd med tidligere forskning kan dette altså vise seg å være en universell effektivitetsvariabel i fotball. Gjennom å spille gjennombruddsavventende kunne finalistene ha ballen mer enn motstanderlagene og derfor produsere flere gjennombrudd generelt og spesielt til farlig rom.

Hypotese 2 ble kastet ettersom det ikke kunne påvises noen forskjeller i balanseforhold ved brudd mot. En forklaring på dette kan være at alle lagene i Champions League prioriterte å

angripe i balanse ettersom det kan redusere antall kontringsmål i mot. Selv om dette ikke var en forskjell som gjorde en forskjell blant lagene på øverste nivå kan det fortsatt være mye å hente for norske fotballag på å utvikle spillet bak ballen.

Hypotese 3 ble bekreftet og konstaterte at finalistene hadde flere gjennombrudd til farlig rom mot et forsvar i ubalanse sammenliknet med et forvar i balanse enn sine kamper motstanderlag. I forlengelsen av dette så vi at finalistene spilte mer gjennombruddsavventende enn motstanderlagene i møte med et forsvar i balanse og begynnende ubalanse, men at begge gruppene spilte gjennombruddshissig mot forsvar i ubalanse.

Det har også blitt pekt på at det er en viktig forutsetning for å vinne kamper å ha gode spillere og flaks i enkeltkamper.

Denne studien har gitt ny støtte til Interacting Performances Theory som ser ut til å være en god teori til å forklare fotballspillet spill-motspilldynamikk. IPT har også vært utgangspunkt for flere modeller og illustrasjoner i denne masteroppgaven som kan bidra i vår forståelse av utvalgte elementer ved fotballspillet.

Metodeutvikling burde være et satsningsområde for fotballforskningen slik at man kan øke kunnskapsbasen rundt fotballspillet med sikrere kunnskap. Videre må denne kunnskapen ut på praksisfeltet til de som skal utvikle norsk fotball – trenerne og spillerne.

Den blå spillestilen som brukes av de mest suksessfulle lagene i dag kjennetegnes ved et gjennombruddsavventende angrepsspill i møte med et forsvar i god balanse og gjennombruddshissighet i møte med et forsvar i ubalanse. For å utvikle spillere til den blå spillestilen må man presse tid- og romforhold i det daglige treningsarbeidet.

Litteraturliste

Altman, D. G. (1991). Some common problems in medical research. In D.G.Altman (Ed.), *Practical statistics for medical research* (pp. 403-409). London: Chapman & Hall.

Bate, R. (1988) Football chance: tactics and strategy. In T.Reilly, A.Lees, K.Davids & W.Murphy (Eds.), *Science and Football*. London: E. & F. Spon.

Benedict, R. (1934). *Patterns of culture*. New York: The New American Library

Bergo, A., Johansen, P.A., Larsen, Ø. & Morisbak, A. (2002). *Ferdighetsutvikling i fotball*. Oslo: Akilles

Elias, N. & Dunning, E. (1966). Dynamics of group sports with special references to football. *British Journal of Sociology*, 17, 388-402.

Grehaigne, J. F., Bouthier, D., & David, B. (1997). Dynamic-system analysis of opponent relationships in collective actions in soccer. *Journal of sports sciences*, 15, 137-149.

Harris, S. & Reilly, T. (1988). Space, team work and attacking success in soccer. I T. Reilly, A.Lees, K. Davids, & W.J. Murphy (red). *Science and football*, 322-328.

Hughes, C. (1990) *The Winning Formula*. London: William Collins Sons & Co Ltd

Hughes, M. & Churchill, S. (2004). Attacking profiles of successful and unsuccessful teams in Copa America 2001. *Journal of Sport Sciences*, 22, 505.

Hughes, M. & Franks, I. M.(2005). Analysis of passing sequences, shots and goals in soccer. *Journal of Sports Sciences*, 23, 509-514.

Hughes, M. & Snook, N. (2006). Effectiveness of attacking play in the 2004 European Championships. I H. Dancs, M. Hughes, & P.G. O'Donoghue (Red). *World congress of Performance Analysis of Sport 7* (pp. 46-62). Cardiff: CPA UWIC Press

- Johansen, P.A. (2007) *Potte tett!* Skriftlig oppgave NFFs trener III-kurs 2006/2007
- Larsen, Ø. (1992) *Angrep og effektivitet*. Hovedfagsoppgave i trenerrollen ved Norges Idrettshøgskole, Oslo
- Martens, R. (1987). Science, knowledge and sport psychology. *The Sport Psychologist*, 1 (1), 29-55.
- Mortensholm, A. (2010). *Defending in a Winning Team*. Bacheloroppgave i trenerrollen ved Norges Idrettshøgskole, Oslo
- O'Donoghue, P. (2009). Interacting Performances Theory. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 9, 1, 26-46.
- O'Donoghue, P. (2010). *Research methods for sports performance analysis*. New York: Routledge
- Olsen, E. & Hauge, O.H. (2011) *Spill effektiv fotball – Drillos fotballfilosofi*. Oslo: Kagge forlag
- Olsen, E. & Larsen, Ø. (1997). Use of match analysis by coaches. I T. Reilly, J. Bangsbo, & N. Hughes (red), *Science and football III*, 209-220. London: E & FN SPON
- Olsen, E., Larsen, Ø. & Semb, N.J. (1994). *Effektiv Fotball*. Drammen: Gyldendal norsk forlag
- Reep, C. and Benjamin, B. (1968) Skill and chance in association football. *Journal of the Royal Statistical Society, Series A*, 131, 581-585.
- Seabra, F. & Dantas, L. (2006). Space definition for match analysis in soccer. *International Journal of Performance Analysis in Sport*. 6, 97-113.
- Teigen, R. (2005). *Fra tung filosofi til enkel metodikk – en studie av fotballspilletts emergente egenart og betydning for arbeidet på praksisfeltet med laget som prestasjonsenhet*. Hovedfagsoppgave i trenerrollen ved Norges Idrettshøgskole, Oslo
- Tenga, A. (2010). *Reliability and validity in match performance analysis in soccer*. Doktorgradsavhandling. Oslo: NIH

Thomas, J.R., Nelson, J.K. & Silverman, J.S. (2005). *Research methods in physical activity*. Human Kinetics: Leeds

Toppfotballsenteret (2010). *VM-rapporten 2010*. Utskrift i begrenset opplag: Oslo

Toppfotballsenteret (2011). *VM-prosjektet*. Powerpointpresentasjon fra Cupfinaleseminaret 2011.

Toppfotballsenteret (2012). *Verdens beste spill*. Upublisert Powerpointpresentasjon til Fagdag.

Wade, A. (1967) *The FA – guide to training and coaching*. The Football Association / Heinemann: London

Åsali, B.B. (2010). *Gamsten kaster seg inn i spillestil-debatten*. Hentet 10. september 2010 fra <http://www.vg.no/sport/fotball/engelsk/artikkel.php?artid=10045081>

